
RUUAN HINNAN JAKAUTUMINEN ELINTARVIKEKETJUSSA JA SEN MUUTOKSET TAUSTATEKIJÖINEEN EU-AIKANA

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Mustiala, työn hyväksymispäivä

Oma Allekirjoituksesi

Jenna Ekman

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Mustiala

Työn nimi Ruuan hinnan jakautuminen elintarvikeketjussa ja sen muutokset taustatekijöineen EU-aikana

Tekijä Jenna Ekman

Ohjaava opettaja Harri Luukko

Hyväksytty _____._____.20_____

Hyväksyjä

MUSTIALA
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Maatilatalous

Tekijä	Jenna Ekman	Vuosi 2011
Työn nimi	Ruuan hinnan jakautuminen elintarvikeketjussa ja sen muutokset taustatekijöineen EU-aikana	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössä tarkastellaan viljatuotteiden, maidon, lihan, kasvien ja kananmunien hinnan jakautumista ja EU:n aikaista hintakehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä elintarvikeketjussa. Työssä selvitetään tuottajan, teollisuuden ja kaupan prosentuaaliset osuudet elintarvikkeen lopullisesta myyntihinnasta.

Tutkimusmenetelmänä työssä on käytetty kirjallisuutta, alan ajankohtaisjulkaisuja ja lehtiä sekä internetiä. Toimeksiantajaa työllä ei ole.

Ruuan hinta laski toisesta maailmansodasta aina 1980-luvulle asti, mutta sen jälkeen ruuan hinta on noussut tasaisesti ja analyytikot uskovat hinnan nousevan jatkossakin. Ruuan hintaheilahtelut ovat lisääntyneet Euroopan unionin alueella EU:n markkinainterventioiden karsimisen myötä ja väestön lisääntyminen kasvattaa myös hintaheilahtelujen määrää, sillä maailman väestö kasvaa 70 – 80 miljoonalla ihmisellä vuosittain.

Ilmastonmuutoksen ei kuitenkaan uskota vaikuttavan EU-alueella ruuan tuotantomääriin vuoteen 2050 mennessä, koska kosteammilla ja hiilidioksidirikkaammilla pohjoisen viljelyalueilla tuotannon määrä kasvaa enemmän kuin mitä se pienenee eteläisen Euroopan kuivemmilla alueilla. Tulevaisuudessa kuitenkin pellosta, vedestä ja lannoitteista uhkaa tulla pula, joten ruuantuotanto saattaa olla kymmenen vuoden kuluttua hyvinkin kannattavaa liiketoimintaa. Jatkossa maatalousraaka-aineista oletetaan tulevaan kiinnostavia sijoituskohteita globaalien raaka-ainepörssien johdannaismarkkinoiden kasvaessa.

Maatalouspolitiikan osalta jatkossa tulee kiinnittää huomiota maataloustuotteiden markkinoiden toimivuuteen ja elintarvikeketjun kaikkien toimijoiden tasapuolisen neuvotteluaseman takaamiseen.

Avainsanat Ruoka, hinta, vilja, maito, liha

Sivut 56 s

Mustiala
Degree Programme in Agricultural and Rural Industries
Agriculture Option

Author	Jenna Ekman	Year 2011
Subject of Bachelor's thesis	Food price distribution within the food supply chain and its changes during EU membership	

ABSTRACT

This thesis was made to solve out how the prices of grain products, milk, meat, vegetables and eggs divide between each party involved in the market. It also concentrates on the way the prices have developed during the membership of the European Union and the factors effecting these changes in the prices. The project unravels the sharing of the price between the primary producer, processor and retailer.

Literature, current affairs magazines and internet have been used as sources of information. The thesis doesn't have a commissioner.

The prices of food supplies decreased from World War II all the way to the 1980s but ever since that the prices have soared steadily and the analytics predict ongoing rising in the future. The bouncing of the grocery prices has increased in the EU countries due to cutting down the intervention systems and the fast growth in numbers of the human population on the earth. The climate change isn't anyhow thought to have an influence on the amount of food produced in the European Union by 2050. This is because the increase of yields in the damp carbon dioxide rich areas in northern Europe are expected to outweigh the drop in the amounts produced down in the dryer southern parts of Europe.

Nevertheless, there is a big risk there will be shortages of farming land, fertilizers and fresh water in the future. This means producing food might become a considerably more profitable business in ten years' time. In the future farm-produced raw materials are expected to become interesting objects of investments as the global raw material stock markets grow. What comes to agricultural policy, the things that should be concentrated on in the future are going to be proper functioning food markets and providing equal negotiating possibility for all the parties in the food supplying system.

Keywords Food, price, cereal, milk, meat

Pages 56 p

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	PÄIVITTÄISTAVARAKAUPAN TOIMIJOIDEN ESITTELY	2
2.1	Päivittäistavara-kaupat.....	2
2.1.1	S-ryhmä	2
2.1.2	K-ryhmä.....	3
2.1.3	Suomen lähikauppa	3
2.1.4	Stockmann	3
2.1.5	Rautakirja	4
2.1.6	Wihuri.....	4
2.1.7	Tokmanni.....	4
2.1.8	Minimani-yhtiöt.....	4
2.1.9	M itsenäiset kauppiaat	5
2.2	Tukkukaupat (HoReCa)	5
2.2.1	Heinon tukku Oy	5
2.2.2	Kespro Oy.....	5
2.2.3	Meira Nova Oy	5
2.2.4	Metro	5
3	MYYMÄLÄTYYPIT JA NIIDEN MÄÄRITTELY	6
4	KULUTTAJIEN OSTOKÄYTTÄYTYMINEN	6
4.1	Myymälän valintaperusteet	6
4.2	Kaupassa käyntien lukumäärä viikkoa kohti.....	7
4.3	Kertaostojen yhteismäärä	7
4.4	Kuluttajien luottamus kauppiaseen ja tuotteeseen.....	7
5	KAUPAN JA TEOLLISUUDEN ROOLI ELINTARVIKKEKETJUSSA	8
6	SUOMEN MAAATALOUSTUOTANNON JA RUUANTUOTANNON KEHITYS	
9		
6.1	Maatalouden kokonaistuotto 1994 – 2009	11
6.2	Maatalouden kokonaiskustannus 1994 – 2009.....	12
6.3	Maatalouden kokonaistulo 1994 – 2009	13
6.4	Maatalouden tuotot.....	15
6.5	Maatalouden tuottavuuskehitys.....	15
6.6	Maa- ja puutarhatalouden tulos- ja kannattavuuskehitys	16
7	SUOMEN MAAATALOUSTUOTANNON KILPAILUKYKY	18
8	HINTOJEN HEILAHTELU	20
8.1	Euroopan unionin maatalouspolitiikan vaikutus hintojen heilahteluun	21
8.2	Interventiot ja futuurit hintaheilahtelujen hallinnan välineenä	22

8.3 Viennin ja tuonnin vaikutus hintaheilahteluihin	23
9 ERI TEKIJÄT RUUAN HINNAN MUODOSTUMISESSA	25
9.1 Ilmastonmuutoksen vaikutus ruuan hintaan	26
9.2 Markkinoiden yhdentymisen vaikutukset ruuan hinnan muodostumisessa	26
9.3 Tukien ja investointien rahoituksen vaikutus ruuan hintaan	27
9.4 Tuottajahinnan muodostuminen	28
10 RUUAN HINNAN HEILAHTELUJEN SYYT	30
11 MAATALOUSTUOTTEIDEN HINTAINDEKSIT TUOTTAJA- JA KULUTTAJAHINTOINA	31
11.1 Vilja	35
11.2 Maito	39
11.3 Sianliha	42
11.4 Naudanliha	45
11.5 Siipikarjanliha	48
11.6 Kasvikset	49
11.7 Kananmuna	51
12 LOPUKSI	53
LÄHTEET	56

1 JOHDANTO

Suomen maa- ja puutarhatalouden kannattavuus laski kaikissa päätuotantosuunnissa Euroopan unioniin liittymisen myötä. Tällöin maatalouden yrittäjätulo putosi 30 000 eurosta 24 000 euroon ja kannattavuuskerroin laski 0,82:sta 0,68:een. Vuoden 1995 alussa tuottajahintataso aleni 40 – 50 %.

Kotimarkkinoiden integroitua kansainvälisten markkinoiden kanssa kilpailu ulkomaisten tavarantoimittajien kanssa kiristyy ja tämä puolestaan näkyy kaupan ja teollisuuden hintaneuvotteluissa.

Maatalouden tuottavuuskehitys on noussut EU-aikana ja työn fyysinen rasittavuus on vähentynyt, mutta alasta on tullut pääomaintensiivisempää ja riskialttiimpaa. Vuonna 2010 maatalouden kokonaispääoma oli 16,7 miljardia euroa, josta yrittäjien omaa pääomaa oli 72 % eli hieman päälle 12 miljardia euroa. Pelkkä tukien maksatus ei riitä maataloustuotannon jatkumisen takaamiseksi vaan tarvitaan myös hintojen vakauttamista ja jatkuvaa tuottavuuskehitystä.

Seuraavan 40 vuoden aikana neljännes ruuantuotannosta on vaarassa kuivuuden, aavikoitumisen, eroosion, rakentamisen lisääntymisen, luonnonvarojen rajallisuuden ja ilmastonmuutoksen vuoksi.

Vuoteen 2050 jatkuva globaalin kysynnän ja tarjonnan tasapainon tiukentuminen takaavat sen, että ruuan kansainvälinen hinta nousee jatkossa. Interventio-ostoilla ja yksityisen varastoinnin tuilla pyritään nostamaan markkinahintoja. Hinnannousussa suuri rakenteellinen tekijä on ruoka- ja energiamarkkinoiden mahdollisuus integroitua olemassa olevaan infrasfruktuuriin, joka puolestaan mahdollistaa nopeat siirtymät maataloustuotteiden elintarvike- ja energiakäytön välillä.

Jatkuvien ja lisääntyvien hintaheilahtelujen syinä voidaan pitää muun muassa herkkiä kansainvälisiä markkinoita, tarjonnan vaihteluita, muuttuvia sääolosuhteita ja niiden ääri-ilmiöitä sekä maataloustuotteiden kysynnän kasvua biopolttoaineen raaka-aineeksi ja lihankulutuksen kasvua lisääntyvän väestön kulutustottumusten muuttuessa enemmän lihaa suosiviksi. Tuotetasolla hintaheilahteluihin vaikuttavat myös tuotteen jalostusaste, tuotteiden välinen kilpailu eli vastaavanlaisten tuotteiden määrä markkinoilla ja niiden keskinäinen korvattavuus sekä väestön kulutusrakenne ja kulutustottumukset. Myös globaali taloustaantuma selittää ison osan hintamuutosten äkillisyydestä ja suuruudesta.

Hintojen alhaisuuden syinä voidaan pitää tuotantoon sidottujen tukien muuttamista suoriksi tuiksi, jalostettujen tuotteiden kulutuksen kasvua, tuonnin kasvua ja ravintolaruokailun lisääntymistä.

2 PÄIVITTÄISTAVARAKAUPAN TOIMIJOIDEN ESITTELY

Päivittäistavaraostoilla tarkoitetaan elintarvikeostosten yhteydessä tehtävää päivittäin käytettävien kulutustavaroiden ostoa. Päivittäistavaroihin luetaan ruoka, juomat, tupakkatuotteet, päivittäiskosmetiikka, teknokemian tuotteet ja kodin paperituotteet. Erikoistavaratermiä käyttävät Suomessa erikoisliikkeet ja käyttötavaratermiä puolestaan hypermarketit, tavaratalot ja ketjuliikkeet. Päivittäistavaramyymälöiden kokonaismyynnistä ruuan osuus on noin 80 %. (PTY, Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 5.)

Päivittäistavaroiden vähittäiskauppaan luetaan myös elintarvikkeiden erikoismyymälöiden, kioskien, huoltamoiden, halpahallien ja torikaupan päivittäistavaroiden myynti. EU-tasolla päivittäistavaramarkkinoihin kuuluvat myös hotelli-, ravintola- ja catering-alan (HoReCa) asiakkaiden, kuten julkisten laitosten, yksityissektorin kahviloiden ja ravintoloiden myynti. Päivittäistavaramarkkinoihin luetaan myös alkoholinmyynti. Vuonna 2008 Suomen päivittäistavarakaupan myynnin arvo oli 23,5 miljardia euroa. (PTY, Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 5.)

Päivittäistavaroiden vähittäismyynnin arvo vuonna 2008 oli 14 097 miljardia euroa, josta päivittäistavarakaupan oli noin 6 800 euroa. Keskimääräisellä neliömyynnillä tarkoitetaan kaupan vuosittaisen päivittäistavaramyynnin yhteenlasketun summan jakamista myymälän neliöpinta-alalla. (PTY, Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 8.)

Kaupan ala työllisti vuonna 2008 kokonaisuudessaan noin 273 800 palkansaajaa, joista vähittäiskauppa työllisti noin 50 000 palkansaajaa ja tavaratalokauppa 20 000 palkansaajaa (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 6).

2.1 Päivittäistavarakaupat

2.1.1 S-ryhmä

S-ryhmään kuuluvat osuuskaupat ja Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta (SOK) tytäryhtiöineen. S-ryhmän tarjoamiin palveluihin kuuluvat marketkauppa, liikenneasema- ja polttonestekauppa, tavaratalo- ja erikoisliikekauppa, matkailu- ja ravitsemiskauppa, auto- ja autotarvikekauppa sekä maatalouskauppa. (Kaupanliitto & PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 6.)

SOK:n tytäryhtiöitä ovat päivittäistavaroiden hankinta- ja logistiikkayhtiö Inex Partners Oy ja S-ryhmän käyttötavaroiden hankintayhtiö Intrade Partners Oy. North Oil Trade Oy on SOK:n ja St1 Oy:n omistama polttonesteiden hankintayhtiö. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 17.)

S-ryhmän kansainvälisenä osto-organisaationa toimii Coop Trading (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 25).

S-ryhmän päivittäistavaramyynti vuonna 2008 oli arvoltaan 5 972 miljoonaa euroa, josta S-marketin osuus oli 3 238 miljoonaa euroa, Prismän 1 762 miljoonaa euroa, Alepan ja Salen osuus 775 miljoonaa euroa ja muiden ryhmään kuuluvien toimijoiden, kuten hotellien ja ravintoloiden osuus oli 197 miljoonaa euroa (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 17).

2.1.2 K-ryhmä

Keskon nimissä toimii noin 2 000 kauppaa Pohjoismaissa, Baltiassa, Venäjällä ja Valko-Venäjällä. Keskon toimialaan kuuluvat ruoka-, rauta-, auto-, käyttötavara- sekä maatalous- ja konekauppa. K-ryhmän nimen alla markkinoidaan Pirkka-tuotesarjaa. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 17.)

Päivittäistavaroiden kansainvälisenä osto-organisaationa Ruokakesko Oy:llä toimii AMS-Sourcing (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 25).

K-ryhmän Ruokakesko toimii päivittäistavarakaupan alalla Suomessa ja K-ruokakaupoista muodostuvat Ruokakeskon K-citymarket, K-supermarket, K-market ja K-extra-ketjut. Ruokakeskon tytäryhtiö Kespro Oy on puolestaan HoReCa-sektorin johtava toimija Suomessa. Keskon liikevaihto vuonna 2008 oli kokonaisuudessaan 9 600 miljoonaa euroa, josta suurimmat toimijat olivat K-supermarket, K-market ja K-citymarket. (PTY päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 17.)

2.1.3 Suomen lähikauppa

Suomen Lähikauppa Oy:öön kuuluu kolme maanlaajuisesti toimivaa kauppaketjua: Siwa, Valintatalo ja Euromarket. Näiden kauppaketjujen toiminta-ajatuksena on tuoda kauppa lähelle kuluttajaa ja tarjota laajat au-kioloajat. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 18.)

Siwan päivittäistavaramyyntin osuus vuonna 2008 oli 735 miljoonaa euroa, Valintatalon 550 miljoonaa euroa ja Euromarketin 310 miljoonaa euroa (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 18).

2.1.4 Stockmann

Stockmann toimii useilla vähittäiskaupan aloilla Suomessa, Venäjällä, Virossa ja Latviassa. Elintarvikeosastot Stockmann-tavarataloissa tunnetaan nimellä Stockmann Herkku. Hankintakanavina Stockmannille toimivat

oma elintarvikehankinta ja Tuko Logistics Oy. (PTY Päivittäistavara-
kauppa 2009 – 2010, 19.)

Päivittäistavaramyynnin osuus Stockmann-ketjun kokonaismyynnistä oli
24,7 % eli noin 204 miljoonaa euroa kun taas muun myynnin osuus oli
623 miljoonaa euroa 827 miljoonan euron kokonaismyynnistä (PTY Päi-
vittäistavarakauppa 2009 – 2010, 19).

2.1.5 Rautakirja

Rautakirja Oy:n nimen alla toimii päivittäistavaroiden vähittäismyyntiä
harjoittava valtakunnallinen R-kioski. Rautakirjan merkittävimpiä brände-
jä Suomessa ovat Lehtipiste, Suomalainen Kirjakauppa ja FinnKino.
Suomen reilusta 700 R-kioskista noin 40 % toimii franchising-
periaatteella ja loput 60 % ovat yhtiön omassa hallinnassa. R-kioskilla on
tytäryhtiöitä Virossa, Liettuassa, Venäjällä ja Romaniassa sekä yhteisyrity-
s Latviassa. R-kioski hankkii päivittäistavaransa suoraan teollisuudelta.
(PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 19.)

2.1.6 Wihuri

Wihuri Oy:n neljä päätoimialaa ovat Pakkausteollisuus, Wihuri Oy Aar-
nio, Tekninen Kauppa ja Erityistoimialat. Toimialoista Wihuri Oy Aarnio
toimii päivittäistavaramyynnissä Metro-tukkukauppana HoReCa-, suur-
keittiö- sekä jälleenmyyjäsiakkaille. Metro-tukkukauppa on lunastanut
paikkansa Suomen suurimpana pikatukkuverkostona 31 pikatukullaan.
Metro-tukkukaupan hankinta- ja logistiikkayhteistyökumppanina toimii
Tuko Logistics Oy. Wihuri Oy Aarnio hallinnoi myös Tarmo lähikauppias-
konseptia. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 20.)

2.1.7 Tokmanni

Tokmanni-konserni tunnetaan Suomen suurimpana halpakauppaketjuna,
johon kuuluvat Tokmanni, Tarjoustalo, Vapaa Valinta, Robinhood, Maxi-
Makasiini, Maxi-Kodintukku ja Säästöporssi. Koko konsernin liikevaihto
vuonna 2008 oli 575 miljoonaa euroa ja vuonna 2009 yritys työllisti reilu
2 800 henkilöä. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 20.)

2.1.8 Minimani-yhtiöt

Minimani-yhtiöt toimii perheyriksenä, joka harjoittaa päivittäis- ja käyt-
tötavarakauppaa Minimani-ketjun kautta (PTY Päivittäistavarakauppa
2009 – 2010, 20).

2.1.9 M itsenäiset kauppiat

M itsenäiset kauppiat on itsenäisten kauppiaiden omistama valtakunnallinen kauppaketju, johon kuuluu 57 myymälää (tilanne 2.4.2009). Pääyhteistyökumppaneina M-ketjulla ovat Wihuri Oy Aarnio Metro ja Tuko Logistics Oy. Koko M-ketjun osuus päivittäistavaramyynnistä vuonna 2008 oli 127 miljoonaa euroa. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 20.)

2.2 Tukkukaupat (HoReCa)

HoReCa-tukkukauppa eli hotelli-, ravintola- ja cateringalan tukkukauppa vastaa vähittäiskaupan ulkopuolisesta tavaravälityksestä ja sen palveluperiaate edesauttaa asiakkaita suuntaamaan voimavaransa ydinliiketoimintaansa (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 22).

2.2.1 Heinon tukku Oy

Heinon Tukku Oy palvelee ravintoloita, suurkeittiöitä sekä jälleenmyyjiä ja sen valikoimat onkin suunnattu juoma- ja ruoka-alan ammattilaisille. Heinon Tukku Oy:n toimipisteet sijaitsevat Helsingissä, Turussa, Tampereella, Oulussa ja Kuopiossa. Tukkujen valikoimaan kuuluvat myös kala- ja lihajalosteet. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 22.)

2.2.2 Kespro Oy

Kespro Oy on Ruokakeskon tytäryhtiö, joka tuottaa toimitus- ja noutopalveluja jälleenmyyjäasiakkaille. Kespro Oy:llä on 16 noutotukkuja, joiden valikoimissa on ruokatuotteita, alkoholituotteita, kattaustuotteita, astioita ja ruuanvalmistuksen välineitä. Kespron oma tuotemerkki on Menu. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 22.)

2.2.3 Meira Nova Oy

Meira Nova kuuluu SOK-ketjuun ja sen on erikoistunut päivittäistavarojen hankintaan, asiakaspalveluun ja logistiikkaan. Meira Novan asiakkaisiin lukeutuvat HoReCa-toimijoiden lisäksi liikennemyymälät ravintoloihin. Meira Novalla on kolme myyntikonttoria ja 11 alueterminaalia. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 22.)

2.2.4 Metro

Wihuri Oy Aarnion nimen alla toimiva valtakunnallinen Metro-pikatuokku toimii päivittäistavara- ja alkoholimyynnin alalla. Suomessa Metro-tukkuja on 31 ja koko maan kattava myyntiorganisaatio. Metron hankinta-

ja logistiikkayhteistyökumppanina on Tuko Logistics. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 22.)

3 MYYMÄLÄTYYPIT JA NIIDEN MÄÄRITTELY

Tavarataloiksi luetaan monen alan tavaroita myyvä vähittäiskauppa, jonka myyntipinta-ala on vähintään 2 500 neliötä. Tavaratalojen palveluaste on päivittäistavarakauppaan verrattuna korkea. Esimerkkeinä tavarataloista mainittakoon Anttila, Sokos ja Stockmann. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 30.)

Hypermarket on myös monen alan tuotteita myyvä pinta-alaltaan vähintään 2 500 neliön kokoinen vähittäismyymälä, mutta verrattuna tavarataloon hypermarketin palveluaste on huomattavasti matalampi. Esimerkiksi Citymarket ja Prisma luetaan hypermarketeiksi. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 30.)

Supermarket on lähinnä ruuan myyntiin keskittynyt päivittäistavaramyymälä, jonka pinta-ala on vähintään 400 neliötä. Pinta-alasta vähintään puolella tulee myydä elintarvikkeita. Supermarketeiksi voidaan mainita esimerkiksi S-market ja K-Supermarket. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 30.)

Lähikaupaksi tilastoidaan alle 400 neliön kokoiset myymälät. Lähikaupan toiminta-ajatuksena on toimia mahdollisimman lähellä kuluttajaa. Tällä toiminta-ajatuksella toimiviksi myymälöiksi voidaan lukea esimerkiksi Valintatalo, Siwa ja Sale. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 31.)

Convenience store on alle 100 neliön kokoinen kioski tai pienmyymälä, jonka tuotevalikoima on kioskiasetuksella rajattu. Esimerkkinä tästä R-kioski. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 31.)

Liikennemyyymälät toimivat omanlaisellaan liiketoimintamallilla, jossa päivittäistavarakauppa, ravintola ja polttoainemyynti muodostavat palvelukokonaisuuden. Esimerkiksi ABC-liikennemyyväläketju toimii tällä toimintamallilla. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 31.)

4 KULUTTAJIEN OSTOKÄYTTÄYTYMINEN

4.1 Myymälän valintaperusteet

Vuonna 2008 kuluttajien tärkeimpänä myymälän valintaperusteena ovat olleet myymälän läheisyys, valikoima, kanta-asiakasedut sekä hinta-/laatusuhde. Verrattuna vuodesta 2005 vuoteen 2008 huomattavin muutos on ollut kanta-asiakasetujen, valikoiman ja hintatason merkityksellä

myymälän valinnan perusteisiin. Vuonna 2005 kyselyyn vastanneista 35 prosenttia ovat pitäneet kanta-asiakasetuja tärkeimpänä myymälän valintaperusteena, kun taas vuonna 2008 samaiseen kyselyyn vastanneista jo 40 prosenttia ovat pitäneet kanta-asiakasetuja tärkeimpänä perusteena. Valikoima on ollut tärkein valintaperuste 35 prosentille vastaajista vuonna 2005 ja 41 prosentille vuonna 2008. Hintatason merkitys myymälän valintaan on ollut vuonna 2005 tärkein valintaperuste 27 prosentille kyselyyn vastanneista ja vuonna 2008 samainen luku on ollut 33 prosenttia. (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 8.)

Eniten prosentuaalista laskua vuodesta 2005 vuoteen 2008 ovat saaneet asioimisen helppous ja/tai nopeus 32 prosentista 29 prosenttiin, tuotteiden tuoreus 17 prosentista 15 prosenttiin ja palvelualtis henkilökunta 11 prosentista 9 prosenttiin (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 8).

4.2 Kaupassa käyntien lukumäärä viikkoa kohti

Taloutta kohden tarkasteltuna päivittäistavarakaupan ostokäyntejä vuonna 1997 on ollut keskimäärin 4,3 viikossa ja vuonna 2008 vastaava luku on ollut 3,7 käyntiä viikossa (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 8).

Syynä käyntikertojen laskuun saattaa olla päivittäistavarakauppojen valikoiman laajentuminen, sillä vuosikymmen sitten alle 400 neliön kaupan valikoimassa oli noin 2 000 tuotetta kun nyt valikoima kattaa 3 000 – 5 000 tuotetta (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 -2010, 12).

Myös kulutustottumusten muuttuminen saattaa vaikuttaa käyntikertojen laskuun, sillä nykyään kuluttaja ostaa helpommin pitkälle jalostettuja tuotteita, joiden säilyvyysaikaa on saatettu keinotekoisesti pidentää.

4.3 Kertaostojen yhteismäärä

Päivittäistavarakaupassa käyntien kertaostosmäärä euroissa tarkasteltuna vuonna 1997 oli noin 14 euroa ja vuonna 2008 noin 19 euroa ostoskertaa kohti (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 8).

Syynä ostokertaa kohti käytettävän euromääräisen summan nousuun saattaa olla kuluttajahintojen nousu sekä bruttokansantuotteen arvon nousu, jolloin ihmisillä on enemmän ostopotentiaalia.

4.4 Kuluttajien luottamus kauppiaseen ja tuotteeseen

Kasvavana trendinä on havaittavissa lähiruuan arvostuksen kasvu ja paikallisten tuotteiden ja tuottajien suosiminen (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010, 12).

Kuluttajalla tulisi olla mahdollisuus valita ostamansa elintarvikkeet oikeiden tietojen perusteella. Tämän varmistamiseksi esimerkiksi alkuperämaa tulee merkitä pakkaukseen selkeästi ja näkyvälle paikalle. (Vainio 2011, Maaseudun Tulevaisuus 16.3.2011.)

Myös käytetyt raaka-aineet erityisesti valmiissa eineksissä tulee merkitä selkeästi tuoteselosteeseen. Tällä taataan kuluttajan luottamuksen säilyvän paitsi tuotetta, myös koko elintarvikeketjua kohtaan. (Vainio 2011, Maaseudun Tulevaisuus 16.3.2011.)

5 KAUPAN JA TEOLLISUUDEN ROOLI ELINTARVIKEKETJUSSA

Tarkasteltaessa teollisuuden osuutta elintarvikeketjussa huomataan sen vaihtelevan tuoteryhmittäin, joista suurin osuus sillä on viljatuotteissa, joissa teollisuuden osuus kulutusmenoista oli 39 % vuonna 2007. Liha-tuotteiden kulutusmenoista teollisuus saa noin 38 %. (PTT-katsaus 2009, 46.)

Meijeriteollisuus saa elintarviketeollisuuden aloista pienimmän osan kulutusmenoista, noin 17 %. Tämä voidaan selittää nestemäisen maidon matalalla jalostusasteella, sillä sitä pienempi on teollisuuden saama osuus kulutusmenoista, mitä matalampi jalostusaste tuotteella on. (PTT-katsaus 2009, 46.)

Suomalaisen maatalousraaka-aineen osuus markkinoilla myytävän ruuan osuudesta oli vuonna 2007 vain hieman yli 10 %. Vuodesta 2000 pudotusta on tullut 4 prosenttiyksikköä, mutta samaisen tarkastelujakson aikana maataloustuotteiden tuottajahinnat ovat nousseet vain yhden prosentin verran. (PTT-katsaus 2009b, 47) Kaupan ja ravintoloiden osuus kulutusmenoista on kasvanut tasaisesti koko 2000-luvun ajan. (PTT-katsaus 2009, 48.)

Ruuan hinnan muodostumisen jakautumista alan eri toimijoiden välillä tarkasteltaessa voidaan lihatuotteiden kohdalla todeta maataloustuottajan saavan tuotteestaan 20 % tuotteen lopullisesta myyntihinnasta kun taas elintarviketeollisuuden osuus on noin 40 % ja kaupan ja ravintoloiden yhteinen osuus 20 %. Loppu osuus lasketaan kuluvaan tuontiin ja veroihin. (PTT-katsaus 2009, 46.)

Maitotaloustuotteiden osalta tuottaja saa lopullisesta myyntihinnasta hieman vajaa 30 %, elintarviketeollisuus vajaa 20 %, kauppa ja ravintolat 30 % ja loppu 30 % kuluu tuontiin ja veroihin (PTT-katsaus 2009, 46).

Viljatuotteiden osalta maataloustuottajan tilanne on huomattavasti heikompi, sillä viljatuotteen lopullisesta myyntihinnasta tuottaja saa vain noin 6 %, teollisuuden ottaessa lähes 50 % ja kaupan ja ravintoloiden ot-

taessa noin 30 %. Jäljelle jäävä 14 % lasketaan menevän tuontiin ja veroihin (PTT-katsaus 2009, 46).

Kaupan roolia elintarvikeketjussa helpottaa huomattavasti se, että kauppa pystyy asettamaan tuotteelle hinnan, jonka perusteella kuluttaja joko ostaa tuotteen tai jättää sen ostamatta. Tällä keinoin kauppa voi siis siirtää kohonneet kustannukset kuluttajan maksettavaksi tilittämättä siitä kuitenkaan yhtään lisähintaa maataloustuottajalle. Teollisuuden sen sijaan tulee neuvotella tuotteen mahdollisista hinnankorotuksista ostajan eli kaupan kanssa. (PTT-katsaus 2009, 46.)

Kaupan kokonaiskustannuksista suurimpana eränä ovat hankintakulut eli myytävien tuotteiden ostot kotimaiselta ja ulkomaiselta teollisuudelta. Kaupanala on kuitenkin onnistunut pitämään teollisuudelle maksamansa hinnat niin alhaisina, että kaupan ei ole tarvinnut nostaa ruuan hintaa 8 % enempää, mutta kuitenkin kauppa on pystynyt kattamaan omat kustannuksensa. (PTT-katsaus 2009, 48.)

Vuodesta 2000 vuoteen 2007 tarkasteltuna kotimaisen elintarviketeollisuuden osuus ruuan hinnasta on pudonnut alle kolmannekseen. Teollisuuden on ollut hankala saada kustannusten nousulle kompensatiota markkinoilta, joten sen on pitänyt saada kompensatio aikaan muun muassa tuottavuuden nostolla. Kaupan teollisuudelle maksamat hinnat ovat nousseet tarkastelujakson aikana vain noin 3 %, joten tuottavuuden parantamisen lisäksi teollisuus on joutunut leikkaamaan maataloustuotteiden tuottajahintoja. (PTT-katsaus 2009, 48.)

Kotimarkkinoiden integroitua kansainvälisten markkinoiden kanssa kilpailu ulkomaisten tavarantoimittajien kanssa kiristyy, joka on nähtävissä esimerkiksi kaupan ja kotimaisen elintarviketeollisuuden hintaneuvotteluissa (PTT-katsaus 2009, 48).

Integroitumisen seurauksena kilpailupaine on ulottunut teollisuuden lisäksi myös kaupan vähittäismyyntiportaaseen, mutta kuitenkin yhdestä ulkomaisesta kilpailijasta ei ole kovinkaan suurta vaaraa kotimaisille fuusioituneille kauppaketjuille. Tämän seurauksena kaupan neuvotteluasema markkinoilla on vahvistunut verrattuna kotimaiseen maatalouteen ja elintarviketeollisuuteen. (PTT-katsaus 2009, 48.)

6 SUOMEN MAAATALOUSTUOTANNON JA RUUANTUOTANNON KEHITYS

Maatalouden tuottavuuskehityksen katsotaan nousseen huomattavasti EU-aikana. Vaikka maatalousalan työntekijöiden määrä on puolittunut noin 20 vuodessa, on maatalouden tuotantovolyyymi säilynyt ennallaan voimakkaan koneellistumisen seurauksena. Tämän seurauksena maataloustyöstä on tullut aikaisempaa tehokkaampaa ja fyysisesti vähemmän rasit-

tavaa, mutta kuitenkin maatalouteen sitoutuneen pääoman määrä on lisääntynyt ja alasta on tullut entistä pääomaintensiivisempää ja riskialttiimpaa, erityisesti lisääntyneen vieraan pääoman takia. (PTT-katsaus 2009, 11.)

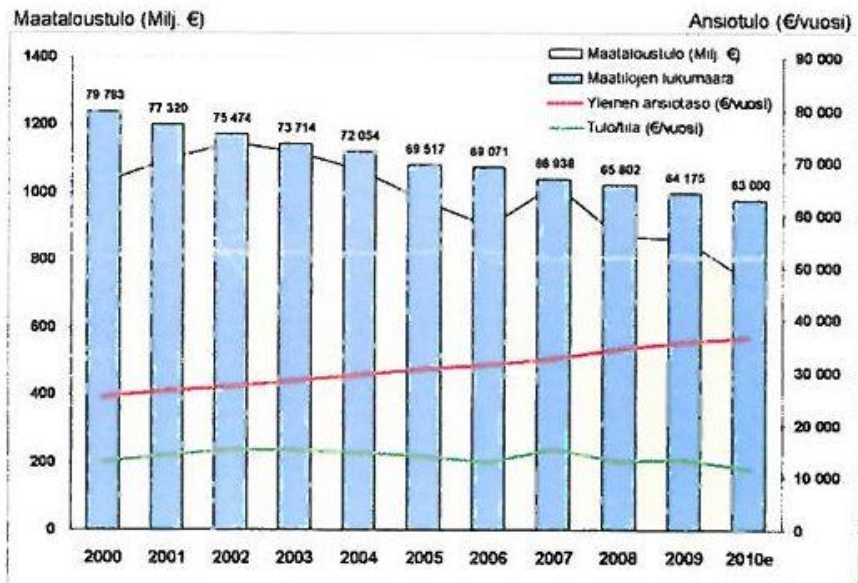
Vuonna 2010 maa- ja puutarhatalouden kokonaispääoma oli noin 16,7 miljardia euroa, josta 80 % sitoutui viljelysmaahan, salaojituksiin, koneisiin ja rakennuksiin. Kokonaispääomasta yrittäjän omaa pääomaa oli 12 miljardia eli omavaraisuusaste oli 72 %. (Ypäjäläinen 6/2011, 4.)

Maatalouden rakenne on EU:n myötä muuttunut huomattavasti, sillä tilojen lukumäärä on vähentynyt vuoden 1995 100 000 tilasta vuoden 2009 64 000 tilaan. Kokonaistilamäärä on laskenut vuotta kohti noin 3 %. Maitotilojen määrä on laskenut vuodessa 7 %. Joka kolmas suomalainen maa-tila on monialainen eli maa- ja metsätalouden rinnalla harjoitetaan muutaakin yritystoimintaa kuten maatilamatkailua. Maatilojen keskipinta-ala on kasvanut EU-jäsenyyden aikana. Vuonna 1995 keskiarvo oli 23 hehtaaria tilaa kohti, sen ollessa tällä hetkellä 35 hehtaaria. Suurin osa kasvusta on seurausta pienten tilojen peltomaiden vuokralle laitosta. Viljelykäytössä olevasta kokonaispeltoalasta eli 2,3 miljoonasta hehtaarista noin 35 % eli 729 000 hehtaaria oli vuonna 2009 vuokrattua peltoa. Vuonna 1995 samainen määrä oli n. 22 %. Suurin pinta-alan lisäys on ollut leipäviljan viljelyssä. Kevätvehnän viljelypinta-ala on kaksinkertaistunut EU-aikana. Leipäviljan viljelyn kasvussa on syynä kasvinviljelyn tukimuutokset, markkinahintojen kehitys ja maatilojen tuotantorakenteen muutos. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 7.)

Maatalouden rakennemuutos jatkuu edelleen voimakkaana ja maataloustuotannon jatkumisen ja tehokkuuden takaamiseksi tulisi kaikkien alan toimijoiden, kuten tuottajan, jalostajan, logistiikan ja kaupan hyödyntää yhteistyömahdollisuudet (PTT-katsaus 2009, 11).

Yleisen ansiotason noustessa vuosien 2000 – 2010 aikana 30 000 eurosta hieman vajaaseen 40 000 euroon, on maataloustulo kuitenkin laskenut 1 000 miljoonasta eurosta noin 750 miljoonaan euroon. Tilakohtaiset tulot ovat pysyneet lähes samana viimeisen kymmenen vuoden aikana, ollen hieman yli 10 000 euroa. (KUVA 1)

Tulo- ja rakennekehitys 2000-luvulla

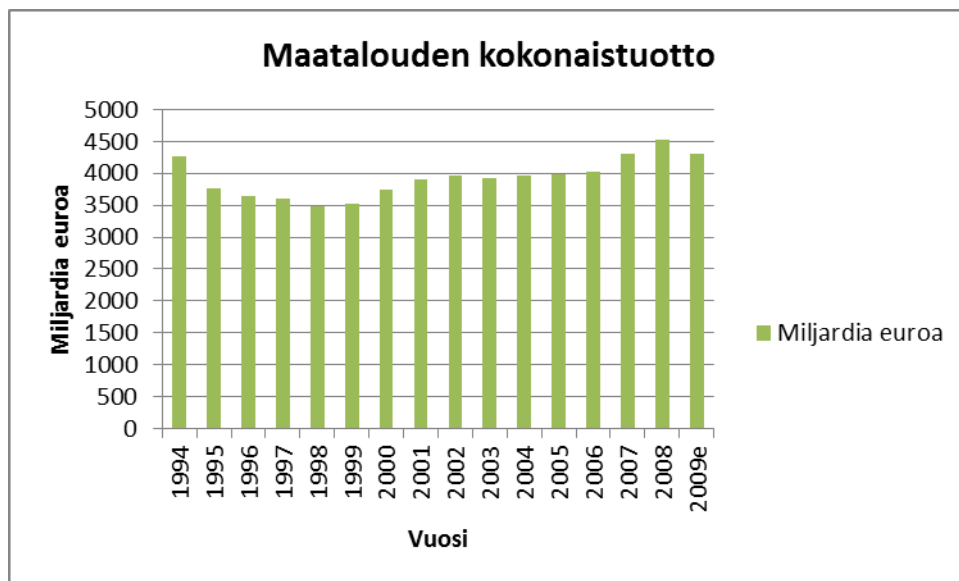

Kuva 1 Tulo- ja rakennekehitys 2000-luvulla (MTK, 2011)

Maataloustulon reaalikehitystä vuosien 1994 – 2010 välisenä aikana vertailtaessa voidaan havaita erittäin jyrkkää laskua. Vuoden 1994 indeksi on 100, vuoden 1998 indeksi 60, vuoden 2002 indeksi 72, vuoden 2006 indeksi 55 ja vuoden 2010 indeksi on noin 42. (Åberg, 2011.)

6.1 Maatalouden kokonaistuotto 1994 – 2009

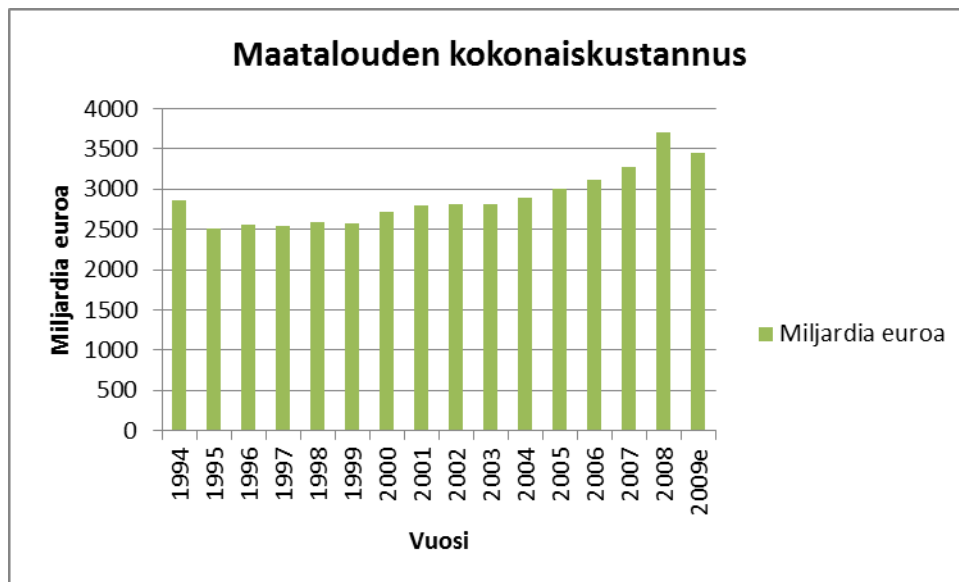
Maatalouden kokonaistuotto on noussut vuodesta 1994 verrattuna vuoden 2009 ennusteeseen. Vuonna 1994 maatalouden kokonaistuotto markkainnoista euroiksi muutettuna oli 4270 miljardia euroa ja vuoden 2009 ennusteen mukaan se tulee olemaan 4320 miljardia euroa. EU-jäsenyyden alkuaikoina maatalouden kokonaistuoton alenemiseen vaikutti markkinoilta saatavan tuoton puolittuminen, mutta kustannusten noustessa tukien määrän kaksinkertaistuminen ei riittänyt pitämään kokonaistuottoa lähelläkään vuoden 1994 tasoa. Kokonaistuotto laski vuoteen 1998 asti, jonka jälkeen se nousi maltillisesti vuoteen 2002 saakka ja vuodesta 2005 vuoteen 2008 on havaittavissa pientä nousua. Vuonna 2009 maatalouden kokonaistuoton arvioitiin laskevan noin 220 miljardia euroa vuoteen 2008 verratuna. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 56.) (KUVIO 1)

Kuvio 1 Maatalouden kokonaistuotto nimellisin hinnoin (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 56)

6.2 Maatalouden kokonaiskustannus 1994 – 2009

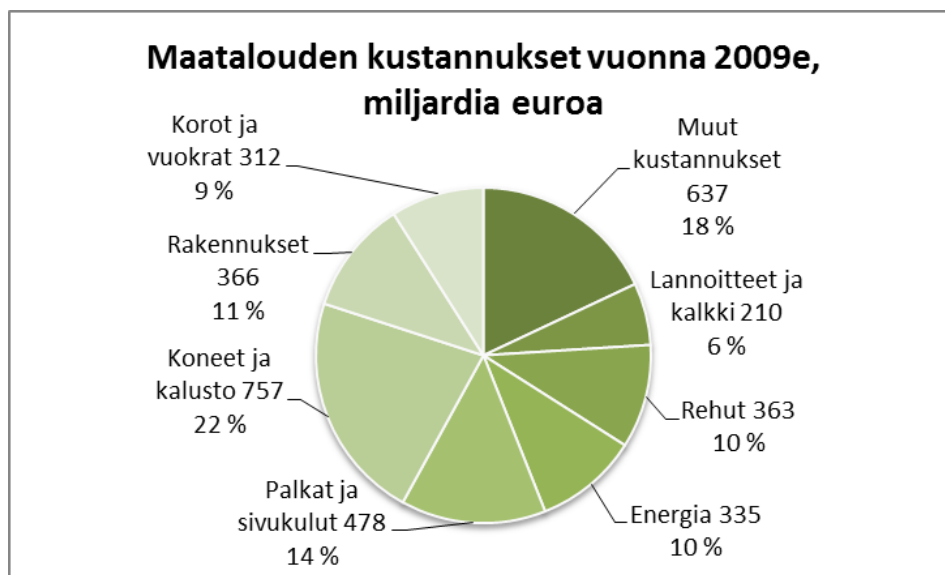
Suomen maatalouden kokonaiskustannukset ovat nousseet vuodesta 1994 vuoden 2009 ennusteeseen verrattuna 593 miljardia euroa. Korkeimmillaan kokonaiskustannukset olivat vuonna 2008, jolloin ne kohosivat 3707 miljardiin euroon. (KUVIO 2)

Kuvio 2 Maatalouden kokonaiskustannus nimellisin hinnoin (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 56)

Maatalouden kustannusrakenne on pysynyt samankaltaisena vuosina 1995 – 2009. Tarvikekustannukset ovat olleet keskimäärin 35 %. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 57.)

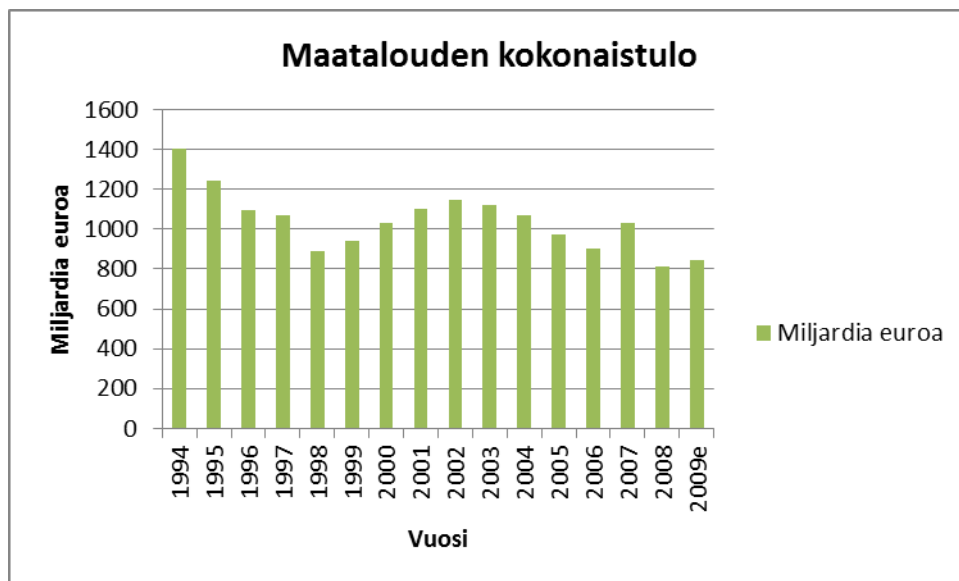
Suurimman menoerän kustannuksissa aiheuttivat koneet ja kalusto 757 miljardilla eurolla eli 22 %:lla. Toiseksi suurin menoerä tuli muista kustannuksista 637 miljardilla eurolla eli 18 %:lla. Kolmanneksi suurin menoerä oli palkat ja sivukulut, 478 miljardia euroa eli 14 % kokonaiskustannuksista. Seuraavina tulevat rakennukset, rehut, energia, korot ja vuokrat, sekä lannoitteet ovat kukin mukana noin 10 % osuudella kokonaiskustannuksista. (KUVIO 3)

Kuvio 3 Maatalouden kustannukset vuonna 2009e (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 57)

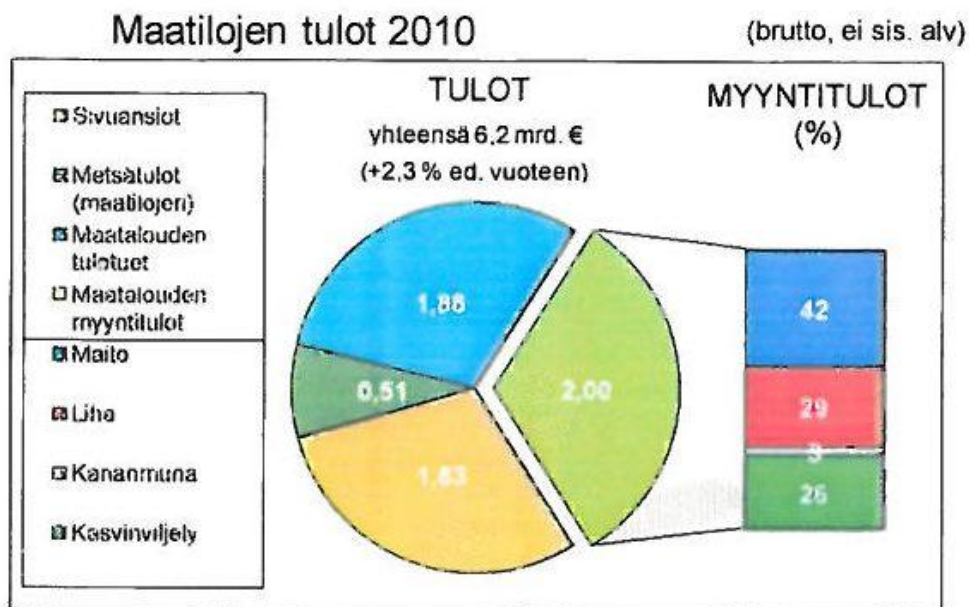
6.3 Maatalouden kokonaistulo 1994 – 2009

Maatalouden kokonaistulo on ollut vuonna 1994 1 407 miljardia euroa, josta se on laskenut vuoteen 1998 asti 890 miljardiin euroon. Nousua on tapahtunut vuoteen 2002 asti. Vuodesta 2002 maataloustulon arvo on laskenut vuoteen 2008, lukuun ottamatta vuoden 2007 nousua. Vuoden 2009 ennusteen mukaan maatalouden kokonaistulo nousisi noin 41 miljardia euroa verrattuna vuoteen 2008, mutta vuoteen 1994 laskua on tapahtunut yhteensä 562 miljardia euroa. (KUVIO 4)

Kuvio 4 Maatalouden kokonaistulo nimellishinnoin (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 56)

Maatilojen tulot olivat vuonna 2010 yhteensä 6,2 miljardia euroa, josta 1,88 miljardia euroa oli maatalouden tulotuista saatuja tuloja, 1,83 miljardia euroa saatiin tiloilla sivuansioista ja 0,51 miljardia euroa tuli maatilojen metsätuloista. Suurin osuus eli 2 miljardia euroa kertyi maatalouden myyntituloista ja siitä jakaantui 42 % maidolle, 29 % lihalle, 26 % kasvinviljelylle ja pienin osuus eli 3 % kananmunalle. (KUVA 2)

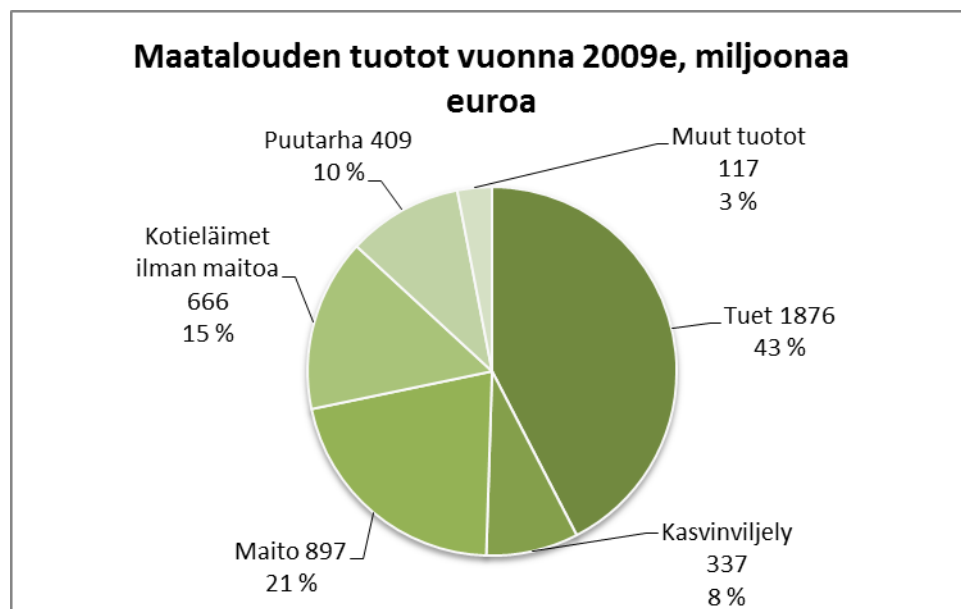

Kuva 2 Maatilojen tulot 2010 (Åberg, 2011)

6.4 Maatalouden tuotot

Suomen koko maatalousalan osalta tarkasteltuna maatalouden suurin tulonlähde vuoden 2009 ennusteen mukaan oli tuet, jotka olivat 43 % eli 1876 miljoonaa euroa kokonaistuloista, seuraavaksi suurin osuus tuloista oli maidolla 897 miljoonalla eurolla eli 21 %. Kolmanneksi suurin osuus oli kotieläimillä, 666 miljoonaa euroa eli 15 % kokonaistuloista. Neljäntenä oli puutarhatalous 409 miljoonalla eurolla eli 10 %:lla ja viidentenä kasvinviljely 337 miljoonalla eurolla eli 8 %:lla. Viimeisenä mukana ovat muut tuotot 117 miljoonaa euroa eli 3 %. (KUVIO 5)

Kasvinviljelytuotto vuoteen 1995 verrattuna laski vuonna 2009 yli viidenneksen huolimatta ohran ja vehnän ennätysadoista (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 57).

Kuvio 5 Maatalouden tuotot vuonna 2009e (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 57)

6.5 Maatalouden tuottavuuskehitys

Tuottavuudella tarkoitetaan tuotantomäärän ja tuotannossa käytettyjen panosten määrän suhdetta. Tuottavuuden katsotaan nousevan jos samalla tuotantopanosten määrällä saadaan aikaan suurempi määrä lopputuotetta kappalemäärältään tai massaltaan. Tuottavuus on tärkeä kannattavuuteen vaikuttava tekijä yhdessä panos- ja tuotoshintojen sekä tukien kanssa. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 57.)

Maatalouden kokonaislaskelman perusteella Suomen maataloudessa saatiin vuonna 2009 samalla panosmäärällä aikaan noin 21,4 % enemmän tuotosta verrattuna vuoteen 1992. Tarkastelujakson aikana eli vuosien

1992 – 2009 välisenä aikana maatalouden tuottavuus nousi noin 1,15 % vuodessa. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 58.)

Työn tuottavuuden nousu Suomen maataloudessa on ollut voimakasta viimeisen 15 vuoden aikana. Vuonna 2009 työpanosyksikköä kohti saatu tuotto oli 2,2 kertaa suurempi kuin vuoden 1992 vastaava luku. Kokonais-työpanos työntekijöissä tarkasteltuna on laskenut vuoden 1992 160 000 vuosityöntekijästä vuoteen 2009 mennessä 70 000 vuosityöntekijään. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 58.)

Suomen maatalouden tuottavuuskehityksen ei ole havaittu viimeisen 15 – 20 vuoden aikana kuroneen kiinni epäedullisesta ilmastosta ja pienestä tilakoosta johtuvaa tuottavuuden tasoeroa verrattuna maailman johtaviin maatalousmaihiin. Pysyvän tuottavuushaitan ongelmista ja tuotannon vaikeudesta huolimatta Suomen maataloustuotannon kehitys on alkanut pikkuhiljaa päästä mukaan kehitykseen, joka vastaa pääpiirteittäin suurten maatalousmaiden kehitystä. Maatalouden tuottavuuden hidastuminen on globaali ilmiö ja sen on epäilty johtuvan maatalouden tutkimukseen käytettyjen määrärahojen vähenemisestä. Suomen kilpailukyvyn potentiaali markkinoilla voitaisiin taata pitämällä suomalaisen maataloustutkimuksen määrärahat vähintäänkin entisellä tasollaan. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 58.)

6.6 Maa- ja puutarhatalouden tulos- ja kannattavuuskehitys

Suomen maa- ja puutarhatalouden kannattavuus putosi kaikissa päätuotantosuunnissa Euroopan unioniin liittymisen myötä. EU:iin liittymisvuonna tuottajahintataso aleni jyrkästi ja siten myös maatalouden yrittäjätulo putosi 20 % 30 000 eurosta 24 000 euroon ja kannattavuuskerroin laski 0,82:sta 0,68:aan. Päätuotantosuunnittain vertailtuna viljatilojen tulokset laskivat eniten. Vuosien 2006 – 2008 aikana kannattavuuskerroin on laskenut 0,69:stä 0,52:een. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 59.)

Suomen liittyttyä Euroopan unioniin maa- ja puutarhatalouden kokonaistuotto putosi 121 000 eurosta noin 93 000 euroon, laskua oli siis 24 %. Ennen EU:iin liittymistä kokonaistuotoista yli 90 % saatiin myyntituotosta ja loput tukina. Liittymisen jälkeen myyntituottojen osuus on laskenut 60 prosenttiin ja tukien osuus on noussut 40 prosenttiin. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 60.)

EU-kauden alussa yrittäjäperheen keskimääräinen työtuntimäärä oli 3 500 tuntia. Nykyisin se on 2 400 tuntia vuodessa. Työtuntimäärän laskun oletetaan johtuvan kotieläintilojen määrän vähenemisestä ja koneellistumisesta. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 60.)

Yrittäjä sai oman työnsä palkaksi vuosina 2006 – 2008 keskimäärin 5,6 euroa yhtä työtuntia kohti. Oman pääoman koroksi eli tuottoa omalle pääomalle yrittäjä sai 2,2 prosenttia. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 60.)

Maataloustuottajille on jäänyt työansiota 2000-luvulla yhteensä noin 481 miljoonaa euroa vuodessa. Vuonna 2010 tuottajan arvioidaan saavan oman työnsä palkaksi 3,4 euroa. (Ypäjäläinen 6/2011, 4.)

Maatalouden liiketoiminnan keskimääräinen tappio oli vuonna 1994 noin 6 400 euroa. Lyhyessä ajassa eli jo vuonna 1995 tappio kaksinkertaistui ja vuosina 2006 – 2008 tappiota kertyi yritystä kohti noin 22 000 euroa. Koska EU-ajanjaksona eli vuosien 1995 – 2008 aikana tappiota kertyi yhtä yritystä kohti yhteensä 250 000 euroa. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 60.)

EU:iin liittyessä maatalouden päätuotantosunnista kannattavuus heikkeni vähiten lypsykarjataloudessa, jonka kannattavuus on edelleenkin pysynyt melko tasaisena. Vuosina 2006 – 2008 lypsykarjatalouden kannattavuuskerroin oli 0,57 ja nousi vuoden 2008 jälkeen 0,62:een. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 61.)

Sikatalouden kannattavuuskerroin vuonna 1994 oli 1,08 ja laski EU-kauden alkuaikoina 0,8 – 0,9 tasolle. 2000-luvun alun jälkeen on havaittavissa kannattavuuden laskua. Vuonna 2003 kannattavuuskerroin oli 0,48 ja vuosina 2005 – 2007 se nousi 0,72:een, kun taas vuonna 2008 kohonneiden kustannusten seurauksena kannattavuuskerroin painui 0,24:ään. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 61.)

EU:n liittymisvuonna viljanviljelyn kannattavuus tipahti 1,0:sta 0,7:ään. Vuonna 2008 viljanviljelyn kannattavuuskerroin oli 0,25 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 61).

Kokonaispääoman tuotto prosentilla tarkasteltuna maatalous ei ole tuottanut korkoa siihen sijoitetulle pääomalle EU-aikana. Vuosina 2000 ja 2001 tuotto prosentti kohosi muutaman kymmenyksen päälle nollan, mutta muina vuosina kokonaispääoman tuotto on ollut negatiivinen. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 61.)

Maa- ja puutarhatalouden kannattavuuden epäillään heikentyvän jatkosakin, tosin sikatalouden ja naudanlihantuotannon kannattavuuden ennustetaan ostorehujen halventumisen myötä hieman nousevan. Viljanviljelyn kannattavuus saattaa laskea lähelle nollaa. Ennusteet on laskettu noin 1000 kirjanpitoalan kannattavuuskirjanpidon ennustetuloksista, joista ilmenee myös että maa- ja puutarhatalouden kannattavuuskerroin saattaa laskea 0,43:sta 0,40:een. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 62.)

Elintarvikeketjun markkina- ja hintariskit tulevat jatkossa olemaan suuremmat ja siksi niiden hallintaan on panostettava entistä huolellisemmin. Suurimmat riskit elintarvikeketjussa aiheutuvat herkkien kansainvälisten markkinoiden seurauksena kun esimerkiksi hinnat vaihtelevat äkisti. Tästä mainittakoon vuosien 2007 ja 2008 hinnannousut. Myös tarjonnan vaihtelut heijastuvat hintaan ja voivat aiheuttaa suuriakin hinnanmuutoksia lyhyessä ajassa. Tarjonnan vaihtelujen suurimpana syynä ovat sääolosuhteiden kasvukausittainen vaihtelu. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 7.)

7 SUOMEN MAATALOUSTUOTANNON KILPAILUKYKY

Pelkkä tukien maksatus ei riitä suomalaisen maataloustuotannon jatkumisen turvaamiseksi vaan tuotannon takaamiseksi tarvitaan maataloustuotteiden hintojen ja panoshintojen vakauttamista sekä tuottavuuskehitystä. Tuottavuuskehityksen nostoon vaaditaan rakennekehityksen, teknologian muutoksen ja osaamisen tason kohottamista. (PTT-katsaus 2009, 11.)

Kansallisilla tuilla on tärkeä merkitys Suomen maatalouden pärjäämisessä kovassa kilpailussa. Sekä EU-komission politiikka että kansallinen tuki tulisi saada yhdenmukaiseksi koko maahan kompensoimaan Suomen olosuhteiden aiheuttamia ylimääräisiä viljelykustannuksia. (PTT-katsaus 2009, 4.)

Elintarvikealan tarjontaketjussa eli kaupan alalla on voimakas keskinäinen kilpailu oman markkina-aseman vahvistamisesta. Kaupan alalla on mahdollisuus vahvistaa omaa markkina-asemaansa joko horisontaaliseen tai vertikaaliseen suuntaan. Pahimpana kilpailijana suomalaiselle maataloustuotannolle voidaan pitää maatalousraaka-aineen ja elintarvikkeiden tuontia. Tämän riskin minimoimiseksi Suomen maataloustuotannolla ja erityisesti elintarviketeollisuudella onkin tarve ja suoranainen velvollisuus pitää yllä ja kehittää oman tuotannon erilaistamisen kykyä. (PTT-katsaus 2009, 12.)

Erilaistaminen toimii keinona erottautua muista markkinoilla olevista tuotteista.

Suomessa tuotetun maatalousraaka-aineen ja siitä jalostettujen elintarvikkeiden korkea laatu voidaan todentaa useilla indikaattoreilla paikkansa pitäväksi. Suomessa useilla kotimaisilla tuotteilla on laadukas tuotemerkki ja yrityksillä arvostettu yrityskuva, joista on jatkossa syytä pitää kiinni erityisesti kotimaan markkinoilla kilpailtaessa tuontituotteita vastaan. Suomen kuva vientimarkkinoilla ei kuitenkaan ole vielä kovin vahva, sillä Suomelta puuttuu vientiin soveltuvia vahvoja brändejä. (PTT-katsaus 2009, 12.)

Tulevaisuudessa kuluttajien tietoisuus tuotteen ja erityisesti elintarvikkeen laatu- ja tuotantokriteerejä kohtaan tulee kasvamaan. Tällöin kuluttaja osaa vaatia tuotteelta muutakin kuin pelkkää edullista hintaa tai suurta pakkauskokoa. Tärkeimmiksi tuotteen ostokriteereiksi nousevat tulevaisuudessa todennäköisesti kotimaisuus, laatu sekä ympäristön, eläinten ja lopputuotteen valmistuksen parissa toimivien työntekijöiden hyvinvointi. Näiden tekijöiden parantaminen ja ylläpito vaatii panostuksia niin tilatasolla kuin hallinnollisellakin tasolla, eikä se välttämättä ole aina yksiselitteistä ja helppoa, mutta sillä luodaan kuitenkin perusta Suomen maatalouden selviytymiselle. (PTT-katsaus 2009, 12.)

Elintarvikkeiden nykyisen käsittelyjärjestelmän sisällä on vielä runsaasti hyödyntämätöntä ruokapotentiaalia, jolle hyvin todennäköisesti löytyy käyttöä tulevaisuudessa, sillä seuraavien 40 vuoden aikana neljännes nykyisestä ruuantuotannosta on vaarassa. Syinä tähän voidaan luetella ilmaston osittainen kuivuminen, ylilaidunnuksesta johtuva aavikoiden lisääntyminen, monista eri syistä johtuva eroosio, rakentaminen ja kaupunkien laajeneminen sekä ilmastomuutos, jonka seurauksena kasvillisuusvyöhykkeiden uskotaan laajentuvan tai siirtyvän päiväntasaajalta Etelä- ja Pohjoisnapoja kohti. Myös raakaöljyn rajallisuus pakottaa siirtymään kasvavissa määrin uusiutuvien energialähteiden käyttöön. Tavoitteeksi ja jopa hyveeksi asetettu globalisaatio näyttää näin myös kielteiset puolensa. (PTT-katsaus 2009, 18.)

Tulevaisuudessa myös peltomaasta, vedestä ja lannoitteista tulee pula, joten tämän kaiken perusteella voidaan päätellä ruuantuotannon olevan Suomessa kymmenen vuoden kuluttua todella kannattavaa liiketoimintaa. Tammikuun 2011 ruokahintaindeksi oli 231 pistettä ja vuonna 2000 se oli 90 pistettä. Mikäli nousutahti jatkuu, saattaa samainen luku olla vuosikymmenen kuluttua jopa 500. (Kontro 2011, Maaseudun tulevaisuus 25.2.2011.)

Suomen maataloustuotannon kannalta kaikki globalisaation mukanaan tuomat sivuvaikutukset eivät ole haitaksi Suomen maataloustuotannolle, sillä esimerkiksi kasvillisuusvyöhykkeiden siirtyminen kohti Pohjoisnapaa parantaa kasvuolosuhteita Suomessa ja lisää täällä menestyvien viljelykasvien valikoimaa.

EU:n eläinlääkäriryhmä vieraili vuonna 2010 Brasiliassa, jossa heidän tarkoituksenaan oli selvittää brasilialaisen lihantuotannon eettinen kestävyys ja tarkastella noudattavatko brasilialaiset tuottajat niitä säännöksiä ja määräyksiä, joita EU:n alueelle tuotavalta lihalta vaaditaan. Eläinlääkäriryhmä tutki 12 naudanlihantuotantoon erikoistunutta tilaa, joista yksikään ei täyttänyt säädettyjä vaatimuksia. Suurimmat laiminlyönnit tiloilla liittyivät eläinten merkintöihin, hoidon laiminlyöntiin ja tuotteen jäljitettävyyteen. Tarkastuksen tulokset eivät kuitenkaan johtaneet tuontikieltoihin, sillä brasilialaiset lobbarit vaikuttavat voimakkaasti EU:n toimielimiin, etteivät ne kieltäisi brasilialaisen lihan tuontia EU-maihin. Ruoka-

turvallisuudessa tulisikin olla selkeät periaatteet EU:n sisällä. (Myllymäki 2011, Turun Sanomat 16.3.2011.)

Suomen markkinoilla kilpailuetuna on laadukas tuote tarkkojen määräysten noudattamisen tuloksena. Viime vuosina maatalouden merkitys köyhyyden vähentämisessä ja talouskehityksen kasvussa on tunnustettu. Sekä kehitysapua vastaanottavat että apua antavat ovat alkaneet jälleen korostaa maaseutukehityksen tärkeyttä. Ihmiskunnan historiassa maatalous on aina ollut vankka pohja valtioiden synnylle ja kehitykselle. Harva maa on päässyt eroon köyhyydestä ilman omaa maataloutta. (PTT-katsaus 2009, 31.)

8 HINTOJEN HEILAHTELU

Maatalouden tukeminen, kehittäminen, ohjaaminen ja rajoittaminen ovat tarpeen niin Suomessa kuin EU:ssakin, koska yhteiskunnalla on tarve taata ruokahuolto kaikkialla ja kaikissa olosuhteissa. Maatalouspolitiikka ei ole ainut keino miten maatalousalan toiminta nivoutuu yhteen julkisen sektorin toiminnan kanssa. Maatalousala nivoutuu yhteen myös elintarviketuotannon, luonnonvarojen käytön, energiantuotannon ja ympäristönsuojelun kanssa. (PTT-katsaus 2009, 9.)

Lähiaikoina havaittu ruuan markkinahintojen heilahtelu on saanut aikaan epäilyjä maatalouspolitiikan tavoitteiden vastuullisuudesta globaalin ruokaturvan takaamiseksi (PTT-katsaus 2009, 25).

Maataloustuotteiden maailmanmarkkinahinnat ovat laskeneet 1970-luvun lopulta viime vuosiin saakka ja onkin syytä varautua siihen, että hintojen vaihtelut pysyvät suurina tälläkin vuosikymmenellä. Suurin osa maataloustuotteiden hintavaihteluista on tuotantolähtöisiä. (PTT-katsaus 2009, 40.)

Hinnanheilahtelujen aiheuttajiksi voidaan luetella muuttuvista sääoloista johtuvat satotason vaihtelut, globaali taloustaantuma ja öljyn hinnan noususta johtuvat kustannusnousut. Hintoihin ja hintaodotuksiin vaikuttavat myös viljan kysynnän kasvu biopolttoaineiden raaka-aineeksi sekä maapallon väkiluvun kasvun ja Aasian väkirikkaiden maiden elintason kohoamisen seurauksena lisääntyvä lihankulutuksen kasvu. FAO:n kesällä 2008 julkaiseman keskipitkän aikavälin ennusteen mukaan kehitysmaiden asukkaat kuluttavat vuoteen 2017 mennessä noin 30 % enemmän lihaa. Tämän seurauksena kotieläintuotannon määrä lisääntyy ja se puolestaan vaatii ihmisravinnon viljelyyn käytettävän peltopinta-alan muuttamista rehuntuotantokäyttöön. Tällöin viljan ja lihan hinnan odotetaan nousevan. OECD ja FAO ennustavat, että viljan ja öljykasvien reaali hinnat nousevat seuraavan kymmenen vuoden aikana jopa 10 – 20 % verrattuna viime vuosikymmenen alun hintoihin. (PTT-katsaus 2009, 28.)

Hintakehityksen eroja voidaan selittää myös kuluttajatuotteiden jalostusteella, kotimarkkinoiden kilpailutilanteella, tuotteiden välisellä korvattavuudella, kulutusrakenteella ja väestön kulutustottumuksilla (PTT-katsaus 2009, 42).

Jos EU:n maataloustuottajat eivät koe heilahtelua hyvänä asiana, heillä on huomattavasti paremmat mahdollisuudet selviytyä hintojen heilahtelusta kuin kehitysmaiden viljelijöillä (PTT-katsaus 2009, 25).

8.1 Euroopan unionin maatalouspolitiikan vaikutus hintojen heilahteluun

Euroopan unionin yhteinen maatalouspolitiikka luo institutionaalisen pohjan suomalaiselle maataloudelle. Maatalouspolitiikkaa on uudistettu tiettyyn suuntaan ja pyritty irrottamaan tuet tuotannosta, joten maataloustuotantoa on luotsattu entistä markkinavetoisemmaksi. Yksi suurimmista paineen luojiista politiikan uudistamiselle on EU:n laajentuminen Keski- ja Itä-Eurooppaan. Maatalouspoliittisten päätösten onnistumista pystytään arvioimaan vasta kun markkinat ovat taantuneet. Maataloustuotannon keskittyminen parhaille alueille ja erilaiset tuotantotapaan liittyvät normit lisäävät maatalojen kustannuksia. Tämä puolestaan pakottaa EU:n kiinnittämään huomiota kolmansista maista tuleviin elintarvikkeisiin. (PTT-katsaus 2009, 10.)

Suomen maataloustuotantoa ei tueta ainoastaan maatalouspolitiikalla vaan suomalaisen maataloustuotannon ylläpitämiseksi vaaditaan myös tukia (PTT-katsaus 2009, 10).

Maatalouspolitiikan perustan muodostavat Suomessa EU:n kokonaan rahoittamat suorat tuet ja EU:n osin rahoittamat luonnonhaittakorvaus ja maatalouden ympäristötuki. Suomessa näitä tukia täydennetään kansallisen varannon pohjoisella tuella, Etelä-Suomen kansallisella tuella ja luonnonhaittakorvauksen kansallisella lisäosalla sekä eräillä muilla tukimuodoilla. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 48.)

Yhtenä peruslähtökohtana maatalouspolitiikassa on estää Euroopan unionin sisäisten hintojen aleneminen määrätyn tason alapuolelle julkisin interventioin. Tavoitteeksi voidaan myös määritellä tuontielintarvikkeiden hintojen kohottaminen EU-hintojen tasolle tullien avulla. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 48.)

1990-luvun alussa suurin osa maatalouspolitiikan varoista käytettiin maataloustuotteiden vientitukiin ja markkinainterventioihin, mutta nyt varojen käyttöä on pyritty keskittämään markkinalähtöisemmäksi. Vuosien 1992 ja 1999 maatalouspolitiikkauudistusten myötä interventiohintoja alennettiin lähemmäs maailmanmarkkinahintoja. Tällöin hintojen aleneminen kompensoitiin eläin- ja pinta-alaperusteisilla suorilla tuilla. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 48.)

MTK:n vuonna 2011 julkaisemassa raportissa maatalouspolitiikan tavoitteiksi vuoden 2013 jälkeen on asetettu muun muassa monipuolisen maataloustuotannon säilyttäminen. Tämän takaamiseksi koko Suomen tulee olla LFA-aluetta ja kansallisten tukien on jatkuttava. Lisäksi tavoitteeksi on asetettu maataloustuottajan tulotason vakauttaminen. (Åberg, 2011.)

Jatkossa on kiinnitettävä huomiota maataloustuotteiden markkinoiden toimivuuteen, erityisesti tasapuolisen neuvotteluaseman takaamiseksi. Elintarvikeketjun kaikille toimijoille on myös saatava tasapuolinen osuus markkinoilta saatavasta tuotosta. Erityisesti maataloustuottajan asemaa elintarvikeketjussa tulee vahvistaa. (Åberg, 2011.)

Maatalouspolitiikan käytännönläheisenä tavoitteena on pienentää viljelijöiden maksettavaksi koituvia kustannuksia ja lisätä parempituottoisten ja kestävämpien kasvi- ja eläinlajien kehittämistä. Tällöin päästäisiin myös tehokkaampaan tuotantoon. Tällä hetkellä kuitenkin suurin osa tutkimus- ja kehitysrahoista käytetään tuotantopotentiaalia lisäämättömiin tekijöihin, kuten ruuan turvallisuuden, eläinten hyvinvoinnin ja ympäristön kestävyysarvioimiseen. (PTT-katsaus 2009, 23.)

8.2 Interventiot ja futuurit hintaheilahtelujen hallinnan välineenä

Hintaheilahtelut ovat tulleet koko Euroopan unionin alueelle jäädäkseen. Euroopassa niiden on huomattu lisääntyneen EU:n markkinainterventioiden karsimisen myötä. (PTT-katsaus 2009, 21.)

Ruuantuotannon omavaraisuudella ja turvaverkkotoimilla on havaittu olevan vaikutusta hintojen heilahtelun lisääntymiseen. Markkinainterventioilla, kuten interventio-ostoilla ja yksityisen varastoinnin tuilla pyritään nostamaan markkinahintoja siten, että nousu koskisi kaikkia maataloustuottajia. (PTT-katsaus 2009, 25.)

Rajasuojaan liittyvät interventiot ovat vaarallisia globaalille ruokaturvalle. Interventiot, joiden tavoitteena on nostaa hintaa, voivat olla hyödyllisiä, koska niitä ei ole rajoitettu vain kotimaisille toimijoille. (PTT-katsaus 2009, 25.)

Ruuan raaka-ainekaupasta osa käydään globaalien raaka-ainepörssien johdannaismarkkinoilla esimerkiksi futuurisopimuksilla, joissa ostaja ja myyjä tekevät raaka-ainekaupat tulevaisuudessa hintaan, joka sovitaan sopimuksen tekohetkellä. Raaka-ainepörssissä mukana on voittoa tavoittelevia ja raaka-aineisiin sijoittavia rahastoja, jotka eivät käy varsinaista kauppaa, mutta vaikuttavat raaka-aineen hintaan ostoillaan ja myynneillä. Jatkossa maatalousraaka-aineista oletetaan tulevan kiinnostavia sijoituskohteita. (PTT-katsaus 2009, 29.)

8.3 Viennin ja tuonnin vaikutus hintaheilahteluihin

Suomen maataloustuotteiden ensisijaisena kilpailijana pidetään tuontia (PTT-katsaus 2009, 12).

Kotimaisten hintojen vakauttaminen erilaisten rajasuojatoimien avulla voidaan toteuttaa siten, että muiden maiden tuottajien tuotteistaan saamat hinnat tulisivat olemaan entistä epävakaita (PTT-katsaus 2009, 25).

Maailmanmarkkinahintojen heilahtelut johtuvat osittain hyvin suppeista kansainvälisistä markkinoista. Monissa peruselintarvikkeissa viennin osuus on alle 15 %, joten suurin osa elintarvikkeesta käytetään sen kotimaassa. Vienti on harvojen suurten viejämaiden hallinnassa ja hintavaihtelut lisääntyvät jos viejämaat turvautuvat elintarvikkeiden ulkomaankaupan rajoituksiin. Kaikenlaiset vientiesteet ovat epätoivottavia, koska ne ovat saatavuuden rajoituksia ja häiriöitä, jotka nostavat maailmanmarkkinahintoja ja koskettavat kipeimmin tuonnista riippuvaisia köyhimpiä valtioita. (PTT-katsaus 2009, 30.)

Maailmanmarkkinahintojen ollessa alhaisella tasolla, tuotanto on suurempaa kuin kysyntä. Jos jokin tietty alue, kuten esimerkiksi EU kieltäytyy päästämästä tätä signaalia omille markkinoilleen käyttämällä vientimaksuja tai tuontiesteitä vakauttaakseen kotimaisia hintoja, se siirtää koko yli-tuotannon taakan muiden maiden hoidettavaksi. Siksi hintojen heilahtelu on väistämättä suurempaa kuin jos EU:n rajat pysyisivät avoimina. (PTT-katsaus 2009, 25.)

Euroopan unionin ei ole järkevää rajoittaa korkeilla tulleilla elintarvikkeiden markkinoille pääsyä maista, joilla on potentiaalia kasvattaa tuontia ja vientiä (PTT-katsaus 2009, 25).

Markkinoiden yhdentymisestä puhuttaessa lihamarkkinat ovat yhdentyneet eniten muun Euroopan markkinoiden kanssa. Markkinoiden muutokset maailmalla heijastuvat Suomen tuottaja- ja kuluttajahintoihin. Suomessa kuluttajat käyttävät mieluiten ruhon arvokkaimpia osia, kuten fileitä ja rintapaloja. Jokaista sisäfilettä kohti Suomessa tuotetaan moninkertainen määrä vähempiarvoisia ruhonosia, kuten paisteja. Jotta Suomen lihamarkkinat pysyisivät tasapainossa, suomalainen lihateollisuus joutuu viemään maailmanmarkkinoille ne ruhonosat, joille Suomessa ei ole markkinoita. Lihankulutuksen rakenne selittää myös sen miksi esimerkiksi sianlihan tuotanto on määrällisesti paljon kulutusta korkeammalla tasolla. Maailmanmarkkinoiden suuri merkitys tarkoittaa, että Suomen tuottajahintataso määräytyy pitkälti vientimarkkinoiden hintatason mukaan. Suomeen tuodaan paljon tuotteita, jotka kilpailevat suomalaisten lisäarvotuotteiden kanssa. (PTT-katsaus 2009, 43.)

Vuonna 1995 Suomesta vietiin lihaa 26,4 miljoonan euron edestä ja vuonna 2008 lihaa vietiin 129,7 miljoonan euron arvosta. Vuonna 1995

maidon viennin osuus oli 161,9 miljoonaa euroa ja vuonna 2008 371,8 miljoonaa euroa. Viljatuotteita vietiin vuonna 1995 44,1 miljoonan euron edestä. Vuonna 2008 viljatuotteiden viennin arvo oli 65,4 miljoonaa euroa. (Tietohaarukka 2010, 25.)

Maidon osalta Suomen maitomarkkinoiden kulmakivi on nestemäinen maito, jonka kulutus Suomessa on paljon muuta Eurooppaa suurempaa. Nestemäisen tuoremaidon myyntiaika on parhaimmillaan noin viikon, joten se ei palvele vientimarkkinoita. Muualla Euroopassa nestemäinen maito iskukuumennetaan, jolloin sen myyntiaika pitenee useisiin kuukausiin ja samalla sen kuljettaminen ja vienti helpottuu. Maitomarkkinoilla tuonnin kautta tuleva kilpailu keskittyy erityisesti jogurttiin ja juustoihin. (PTT-katsaus 2009, 43.)

Viennin kannattavuuteen ja tuonnin kautta tulevaan kilpailuun vaikuttavat suuresti valuuttakurssit (PTT-katsaus 2009, 43).

Tiettyjen elintarvikkeiden tuonti on lähes pakollista kulutusvaatimusten täyttämiseksi. Tällaisia elintarvikkeita ovat esimerkiksi jotkin hedelmät ja kahvi, koska niiden tuottaminen ei ole Suomessa mahdollista tai tuotantokustannuksiin nähden kannattavaa. Tällöin ne eivät myöskään kilpaile kotimaisen tuotannon kanssa, vaan kilpailua syntyy jos Suomeen tuodaan tuotteita, joita täälläkin pystytään kohtuullisin kustannuksin tuottamaan. Jos Suomeen tuodaan täällä tuotettujen tuotteiden lisäksi vastaavanlaisia tuotteita, on tuonti suuri uhka suomalaiselle tuotannolle. (PTT-katsaus 2009, 44.)

Suomeen tuotavalta ruualta on edellytettävä sama tuotannollinen laatu kuin meillä tuotettavaltakin ruualta. Laatukriteeristön tiukkuudesta ja noudattamisesta kertoo oman osansa se jos eurooppalaiset säädökset nostavat naudanlihan tuotantokustannukset 3,50 euroon kilogrammaa kohti ja brasilialaisen lihan tuotantokustannukset ovat 1,70 euroa kilogrammalta. (Myllymäki 2011, Turun Sanomat 16.3.2011.)

Vuonna 1995 lihaa Suomeen tuotiin 57,3 miljoonan euron edestä ja vuonna 2008 lihaa tuotiin 151,8 miljoonan euron edestä. Vuonna 1995 maitovalmisteita Suomeen tuotiin 63,6 miljoonan euron arvosta ja vuonna 2008 samainen luku oli 263,3 miljoonaa euroa. Viljatuotteita Suomeen tuotiin vuonna 1995 66,2 miljoonan euron edestä ja 2008 niitä tuotiin 241,8 miljoonan euron edestä. (Tietohaarukka 2010, 24.)

Tuonnin rajoittamiseksi ja tuontituotteiden laadun varmistamiseksi tulisi kehittää selkeämpi kriteeristö tuontituotteille. Tuontierissä pitäisi olla selkeästi esillä tuotteen jäljitettävyyys, ympäristövaikutukset, eläinten ja ihmisten hyvinvointi sekä muut sosioekonomiset vaikutukset. (PTT-katsaus 2009, 10.)

9 ERI TEKIJÄT RUUAN HINNAN MUODOSTUMISESSA

Euroopan unioniin liittymisen myötä Suomen maatalouden tuottajahintataso aleni 40 – 50 % heti vuoden 1995 alussa (Suomen maatalous ja maa-seutuelinkeinot 2010, 5).

Rahapolitiikan tavoite on hintavakauden turvaaminen eli tarkoituksena on pitää inflaatio vakaana ja matalana. Eurojärjestelmän määrittelemä hintavakaus tarkoittaa, että kuluttajahintaindeksillä mitatun inflaation tulee pysyä alle 2 %, mutta kuitenkin melko lähellä sitä. (PTT-katsaus 2009, 33.)

Polttoaineet ja elintarvikkeet luetaan hyödykkeiksi, joita kotitaloudet ostavat usein. Juuri tämän takia niiden hintamuutokset vaikuttavat suuresti kuluttajien inflaatio-odotuksiin. (PTT-katsaus 2009, 35.)

Öljyn ja elintarvikkeiden hinnanmuutosten vaikutukset inflaatiodynamiikkaan eivät ole samankaltaiset, sillä elintarvikkeiden maailmanmarkkinahintojen muutokset vaikuttavat tuottajahintoihin kotimaassa. Erityisesti hintojen nousu pienentää vaihtosuhteen heikkenemisen aiheuttamaa kansantalouden käytettävissä olevien tulojen supistumista. Öljyn hinnan nousu taas heikentää vaihtosuhdetta eli kansantalouden ostovoimaa niissä maissa, joissa ei tuoteta öljyä. Rahapolitiikan näkökulmasta katsottuna ongelma on se, että inflaatio kiihtyy samalla kun kokonaiskysyntä vaihtosuhteen heikkenemisen seurauksena heikkenee. (PTT-katsaus 2009, 37.)

Suomen inflaatio 2000-luvun aikana on ollut euroalueen hitaimpia. Vuosina 2002 -2007 kuluttajahintaindeksin nousu Suomessa oli noin prosentin eli puolet euroalueen keskimääräisestä inflaatiosta (PTT-katsaus 2009, 37).

Muita alhaisempi inflaatio vaikutti siten, että reaalikorot olivat Suomessa pitkään muita euromaita korkeammalla (PTT-katsaus 2009, 38).

Raaka-aineiden hinnanmuodostus tapahtuu maailmanmarkkinoilla, mutta kuitenkin yksittäisen keskuspankin rahapolitiikalla ei pystytä vaikuttamaan maailmanmarkkinahintoihin. Suhteellisen suuria hinnanmuutoksia ei voida ennustaa, koska ne tapahtuvat useimmiten yllättäen. Jos suhteellinen hinnanmuutos katsotaan tilapäiseksi, ei rahapolitiikan keinoin ole syytä reagoida siihen millään lailla. (PTT-katsaus 2009, 36.)

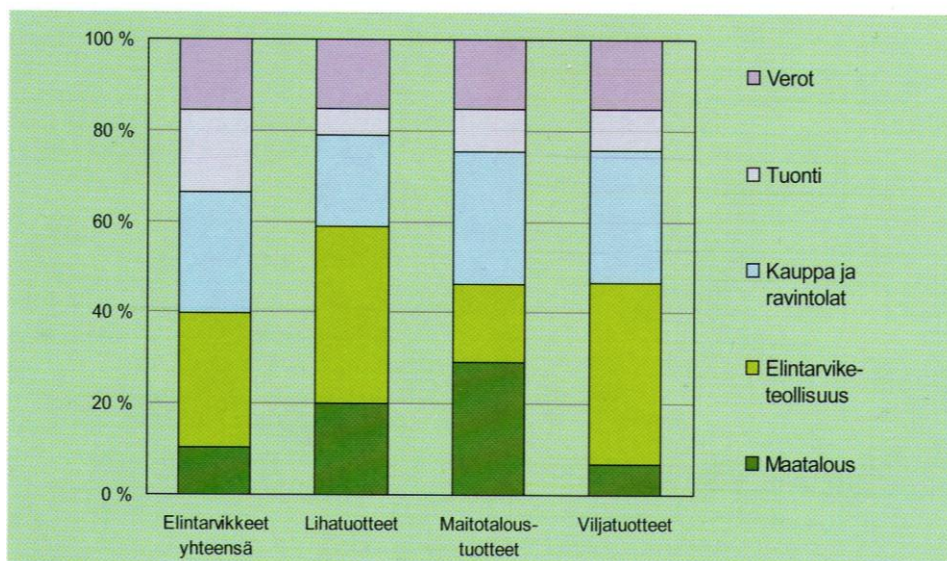
Elintarvikeraaka-aineen ja ruuan kuluttajahintojen välinen riippuvuus on monen institutionaalisen tekijän summa. Tästä syystä maakohtaiset erot ruuan hintakehityksessä voivat olla suuria. Jos maailmanmarkkinahintojen muutokset raaka-aineiden osalta ovat suuria, voi raaka-aineen ja kuluttajahintojen välinen riippuvuus olla suurta. (PTT-katsaus 2009, 39.)

Ruuan kuluttajahintojen nousu on suhteessa huomattavasti nopeampaa kuin niiden lasku (PTT-katsaus 2009, 40).

Tuonti on suuri tekijä ruuan hinnan muodostuksessa kotimaisen maatalouden, kaupan, ravintoloiden ja verojen lisäksi. Pelkkien tilastotietojen perusteella ei kyetä tekemään tarkkoja laskelmia elintarvikeketjun toimijoiden osuuksista ruuan hinnassa. (PTT-katsaus 2009, 45.)

Maataloustuotteista viljelijä saa suurimman osuuden maitotaloustuotteista, joissa viljelijän osuus on noin 30 %. Pienimmän osan kuluttajahinnasta viljelijä saa viljasta, joka on vain noin 7 %. (KUVA 3.)

Ruuan hinnan muodostuminen elintarvikeketjussa vuonna 2007

Kuva 3 Ruuan hinnan muodostuminen elintarvikeketjussa vuonna 2007 (PTT-katsaus 2009, 46)

9.1 Ilmastonmuutoksen vaikutus ruuan hintaan

Ilmastonmuutoksen ei odoteta vaikuttavan EU:n alueen maataloustuotteiden tuotantomääriin vuoteen 2050 mennessä. Tämä johtuu osittain siitä, että kosteammilla ja hiilidioksidirikkaammilla pohjoisen viljelyalueilla tuotannon määrä kasvaa enemmän kuin mitä se pienenee eteläisen Euroopan kuivemmilla alueilla. (PTT-katsaus 2009, 23.)

9.2 Markkinoiden yhdentymisen vaikutukset ruuan hinnan muodostumisessa

Kaupan teollisuudelle maksamat hinnat eivät ole juurikaan nousseet vuodesta 2000 vuoteen 2007 aikana. Tämä huomataan siitä, että elintarvike-teollisuuden bruttoarvo on tarkastelujakson aikana kasvanut vain noin 13 %, vaikka tuotantomäärä on kasvanut noin 10 %. Vähittäiskauppa on yhdistynyt teollisuutta enemmän fuusioiden, strategisten liittoumien ja mui-

den yrityskokoa suurentavien järjestelyjen avulla. Suuret kauppaketjut ovat parantaneet kilpailukykyään hankkimalla kansainvälisiä ostoorganisaatioita sekä kehittämällä kaupan omia tuotemerkkejä ja markkinoimalla tuotteita niiden alla. Kaupan ja ravintolan osuus ruuan kulutusmenoista on kasvanut koko 2000-luvun ajan. Kasvua vuodesta 2000 vuoteen 2007 on ollut 9 prosenttiyksikköä. (PTT-katsaus 2009, 48.)

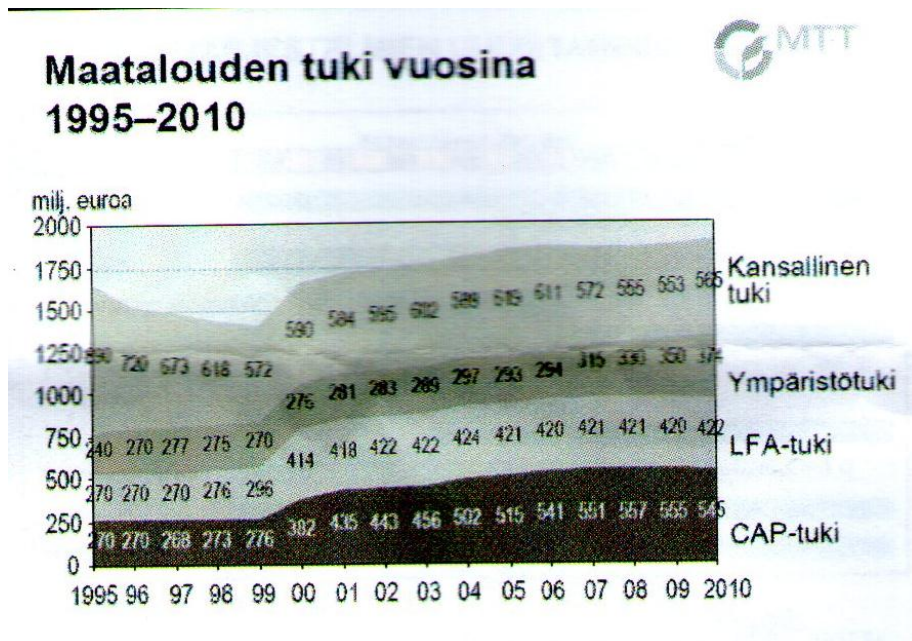
9.3 Tukien ja investointien rahoituksen vaikutus ruuan hintaan

Suomalaisen maatalousraaka-aineen osuus kaupassa myytävän ruuan arvosta oli vuonna 2007 vain noin 10 %. Vuoteen 2000 verrattuna suomalaisen maatalousraaka-aineen osuus on pudonnut 4 prosenttiyksikköä. Vuosien 2000 – 2007 aikana maataloustuotteiden tuottajahinnat ovat nousseet vain yhden prosentin verran. Osittaisina syinä hinnan alhaisuuteen voidaan pitää EU:n maatalouspolitiikan muutoksia, joissa on siirrytty tuotantoon sidotuista tuista yhä enemmän suoriin tukiin. Myös jalostettujen tuotteiden kulutuksen kasvu merkitsee sitä, että yhä suurempi osuus ruuan hinnasta perustuu muuhun kuin maataloudesta tulevaan raaka-aineeseen. Myös tuonnin kasvu ja ravintolaruokailun lisääntyminen vaikuttavat suomalaisen maataloustuottajan saamaan tuottajahintaan. (PTT-katsaus 2009, 47.)

Jos maailmanmarkkinahinnat ovat sellaisella tasolla, että EU-maiden viljelijöiden ei ole kannattavaa kilpailla markkinoista vastaavien tuotteiden kanssa, jotka on pystytty jossakin muualla tuottamaan huomattavasti edullisemmin, ei ole mitenkään perusteltua väittää että EU:n ruuantuotannon kannattavuuden nostaminen tukien avulla riittäisi globaalin ruokaturvan takaamiseksi. Tämä tulee esiin sellaisessa tilanteessa, jossa tuotettu ruoka riittää jokaiselle ihmiselle. Harvoin tämä kuitenkaan toteutuu, koska aina esiintyy nälänhätää ja köyhyyttä epätasaisesti jakautuneen ostovoiman takia. (PTT-katsaus 2009, 22.)

Koneellistamisen myötä tehokkuus ja tuotantomäärät ovat kasvaneet, mutta tuottaja- ja vähittäismyyntihinnat eivät ole alentuneet. Kuluttajahintojen alentamiseksi otettiin käyttöön tuottajatuot. Tällä tavoin kulurakenne sosialisoi, mikä ei kuitenkaan markkinataloudessa estänyt elintarviketeollisuuden ja kaupan voittojen kasvattamista. (PTT-katsaus 2009, 17.)

Kuvassa 4 on jaoteltuna maatalouden tuen eri osat eli kansallinen tuki, ympäristötuki, LFA-tuki ja CAP-tuki rahallisen arvon mukaan suuruusluokkiin. CAP-tuki, LFA-tuki ja ympäristötuki ovat nousseet vuosien 1995 - 2010 aikana. Eniten on noussut CAP-tuki 270 miljoonasta eurosta 545 miljoonaan euroon. (KUVA 4)

Kuva 4 Maatalouden tuki vuosina 1995 – 2010 (Åberg, 2011)

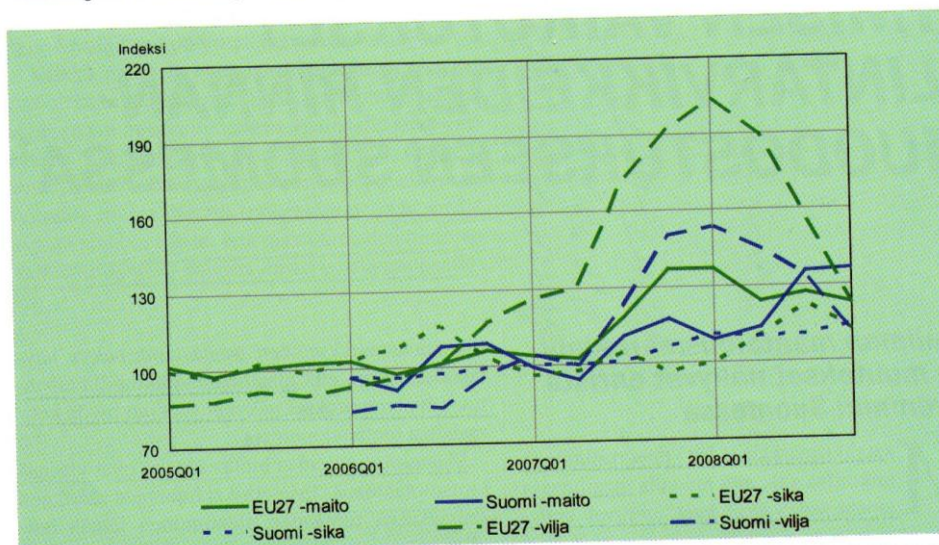
9.4 Tuottajahinnan muodostuminen

Maataloustuottajan osuus tuotteen lopullisesta myyntihinnasta vaihtelee huomattavasti eri tuoteryhmien sisällä. Maidontuottajan osuus on keskimäärin 30 %, lihantuottajan osuus lihasta on noin 20 % ja viljatuotteiden osalta viljelijä saa noin 7 %. Suurelta tuottajahintojen muutokset eivät ruuan hintaa kovinkaan paljon heiluta, mutta silti kilpailluilla elintarvike-markkinoilla tuottajahintojen kansainvälisestä tasosta on vaikea poiketa. Erityisen selvästi tämä on huomattavissa voimakkaasti integroituneilla lihamarkkinoilla. Suomalaisen elintarviketeollisuuden osuus tuotteen lopullisesta myyntihinnasta vaihtelee myös hyvin paljon tuoteryhmittäin. Elintarviketeollisuus saa suurimman osuuden viljatuotteiden kulutusmenoista, joista sen osuus on 39 %. Lihatuotteissa teollisuuden osuus on 38 %. Meijeriteollisuuden saama osuus maitotuotteista on pienin, noin 17 %, joka selittyy jalostusasteen alhaisuudella. Yleensä teollisuuden osuus tuotteen lopullisesta myyntihinnasta on sitä suurempi mitä pidemmälle tuote on jalostettu. Kaupan ja ravintolan osuus ruuan hinnasta on tasainen 20- 25 % tuoteryhmästä riippumatta. Oli siis kyse minkä tahansa tuotteen markkinoista, kaupan rooli on tasaisen vahva. (PTT-katsaus 2009, 45.)

Lihatuotteiden osalta hintakehitystä ohjaa pitkälti kulutusrakenne. Viljoilla taas hintavaikutuksen suuruus on suoraan riippuvainen jalostusasteesta. Lopullisiin kuluttajahintoihin vaikuttavat lisäksi kuljetus- ja jakelukustannukset sekä tukun ja kaupan katteet. Elintarvikkeiden hintakehitys poikkeaa meillä muuhun Eurooppaan verrattuna. Esimerkiksi viljan hinnan nousu näkyi Suomessa muuta Eurooppaa vähemmän, lihassa vaikutukset ovat lähes samaa tasoa ja maidon osalta hinnanmuutokset siirtyvät suoraan ja voimakkaasti kuluttajahintoihin. (PTT-katsaus 2009, 42.)

Viljan ja EU-maidon tuottajahinta nousi sekä Suomen että koko Euroopan unionin tasolla hetkellisesti vuonna 2008. Vuoteen 2009 mennessä hintapiikit oli ohitettu ja tuottajahinta voimakkaassa laskussa. Vuonna 2009 ainostaan suomalaisen maidon hinta oli nousussa. (KUVA 5)

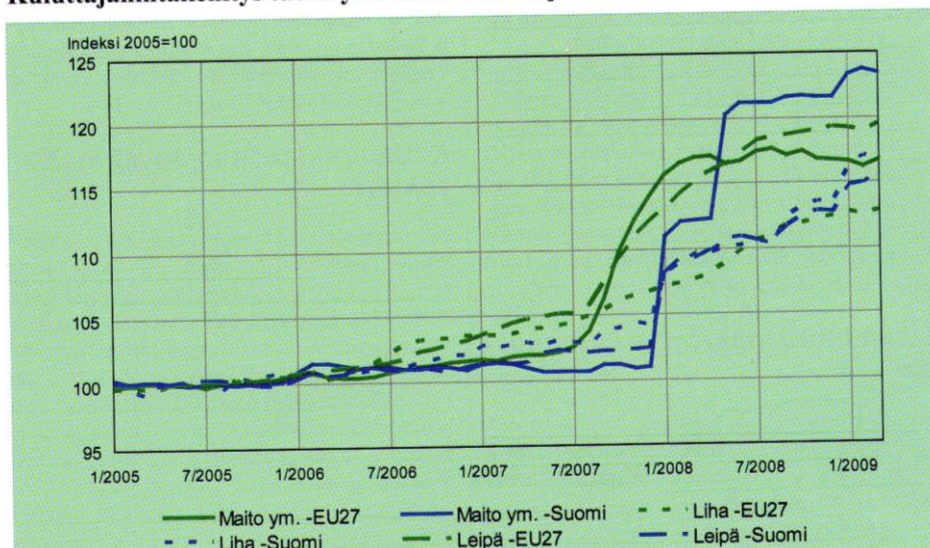
Tuottajahintakehitys tuoteryhmittäin EU:ssa ja Suomessa

Kuva 5 Tuottajahintakehitys tuoteryhmittäin EU:ssa ja Suomessa (PTT-katsaus 2009, 42)

Kuluttajahinnat ovat nousseet vuodesta 2005 vuoteen 2009 indekseissä tarkasteltuna keskimäärin 15 – 20 indeksipistettä. Eniten kuluttajahinnan nousua on ollut suomalaisella maidolla. (KUVA 6)

Kuluttajahintakehitys tuoteryhmittäin EU:ssa ja Suomessa

Kuva 6 Kuluttajahintakehitys tuoteryhmittäin EU:ssa ja Suomessa (PTT-katsaus 2009, 44)

10 RUUAN HINNAN HEILAHTELUJEN SYYT

Ruuan hinnan voidaan todeta laskeneen toisesta maailmansodasta aina 1980-luvulle asti. Toki ajanjaksoon mahtuu muutama nousupiikkikin. 1980-luvusta lähtien hinnat ovat kuitenkin nousseet ja analyytikot uskovat hintojen nousevan jatkossakin. Yksi suuri rakenteellinen tekijä on ruoka- ja energiamarkkinoiden mahdollisuus integroitua olemassa olevaan infrasfruktuuriin, joka puolestaan mahdollistaa nopeat siirtymät maataloustuotteiden elintarvike- ja energiakäytön välillä hintasuhteiden mukaan, sekä yleinen käsitys, että energian reaali hinnat nousevat keskipitkällä aikavälillä. Yleisesti on ennustettu, että vuoteen 2050 jatkuva globaalin kysynnän ja tarjonnan tasapainon tiukentuminen takaavat sen, että ruuan kansainvälinen hinta tulee nousemaan. (PTT-katsaus 2009, 20.)

Ruokakriisiä kiihdyttäneen hinnannousun syinä ovat muun muassa Aasian ja muiden kehittyvien maiden vaurastumisen myötä kasvava elintarvikkeiden kulutuksen lisääntyminen sekä sadonmenetykset, joiden epäillään johtuvan ilmaston lämpenemisestä aiheutuvista sään ääri-ilmiöistä ja luonnonkatastrofeista. Yhtenä syynä hinnannousuun on myös bioenergian tuotannon lisääntyminen. (PTT-katsaus 2009, 7.)

Suomalainen maatalous on vahvasti kytköksissä maailman tapahtumiin. Esimerkiksi vuonna 2007 viljan hinta nousi maailmalla reilusti ja samalla suomalaisen maataloustuotannon kannattavuus parani merkittävästi, mutta viime vuosina nousseet tuotantokustannukset, kuten lannoitteet ja polttoaineet, ovat vieneet maatalouden kannattavuutta alaspäin. (PTT-katsaus 2009, 7.)

Globaali taloustaantumaa selittää myös ison osan ruuanhinta muutosten äkillisyydestä ja suuruudesta. Maataloustuotteiden tuotantokustannuksissa näkyy suoraan esimerkiksi öljyn hinnan rajut vaihtelut. Öljyn maailmanmarkkinahinnan nousun siirtyminen kuluttajahintoihin näyttää olevan Suomessa nopeampaa kuin muualla maailmassa. Hetkelliset tuottajahintojen nousut saavat tuottajat lisäämään kyseisen kasvin viljelyalaa ja seuraavan satokauden ylituotanto puolestaan painaa tuottajahinnat alas. Hintojen laskua vauhdittaa yleismaailmallisten talousnäkymien äkillinen heikentyminen. (PTT-katsaus 2009, 28.)

Maailman väestön odotetaan kasvavan noin 70 – 80 miljoonalla ihmisellä vuosittain, joten tämäkin osaltaan lisää ruuan kysyntää. OECD ja FAO ennustavat viljan ja öljykasvien reaali hintojen nousevan seuraavan kymmenen vuoden aikana noin 10 – 20 prosenttia 2000-luvun alkua korkeammalle. (PTT-katsaus 2009, 28.)

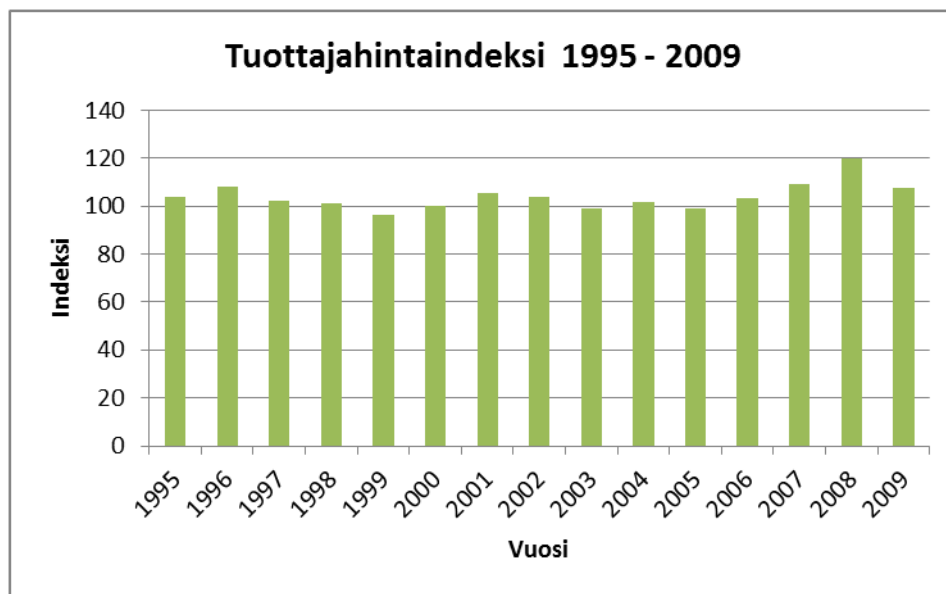
Valuuttakursseilla ja energiahinnoilla on syvennetty finanssikriisiä ja nyt myös ruoka on otettu spekulatiivisuuden kohteeksi. Tämän seurauksena on havaittavissa kolmoiskriisi: energia-, ruoka- ja finanssikriisi. Tällöin ruuan hinnan kohoaminen on niin suurta, että entisen miljardin aliravitun ihmi-

sen lisäksi 110 miljoonaa ihmistä menettävät mahdollisuutensa jokapäiväiseen ruokaan. (PTT-katsaus 2009, 17.)

Euroopan suhdannelaitosten yhdistys AIECE ennustaa raportissaan raaka-aineiden hintojen nousun pysähtyvän vuoden 2012 aikana. Ruuan ja nautinta-aineiden hinnat nousevat energian ja teollisten raaka-aineiden tahdissa. Vuonna 2011 hintojen nousu on ollut jopa 37 prosenttia ja vuonna 2012 hintojen odotetaan nousevan vain parin prosentin verran. Viljan hinta nousi vuonna 2010 vain vähän, mutta vuoden 2011 nousuksi odotetaan 54 prosenttia. Vuonna 2012 viljan hinnan odotetaan pysyvän korkealla. (Maaseudun tulevaisuus 18.5.2011.)

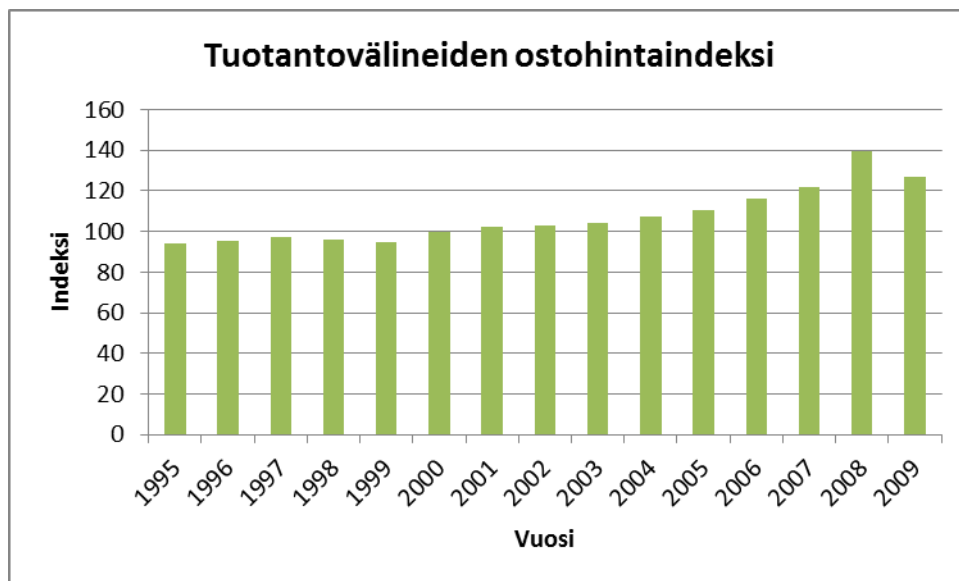
11 MAATALOUSTUOTTEIDEN HINTAINDEKSIT TUOTTAJA- JA KULUTTAJAHINTOINA

Tuottajahinnat ovat pysyneet samalla tasolla koko EU:n ajan vuodesta 1995 vuoteen 2009. Vuonna 2008 tuottajahinnat nousivat hetkellisesti viljan hinnan nousun myötä. Nyt tuottajahinnoissa on havaittavissa pienoista laskua. (KUVIO 6)

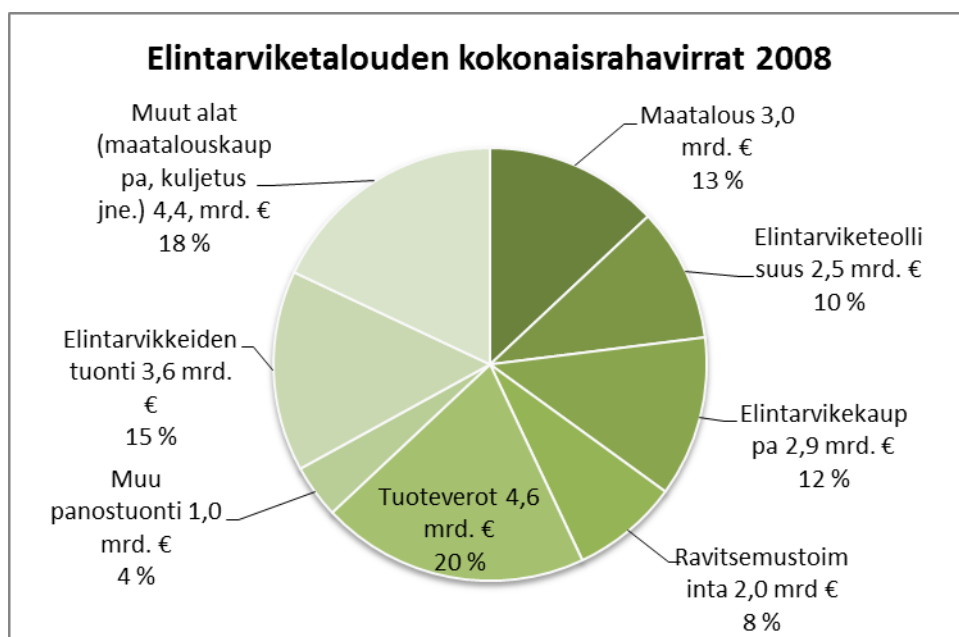
Kuvio 6 Tuottajahintaindeksi (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 88)

Tuottajahintojen pysyminen samalla tasolla ei riitä kompensoimaan tuottajalle jäävää voittoa tuotteesta sillä tuotantokustannukset nousevat jatkuvasti ollen vuonna 1995 noin 95 indeksipistettä ja vuonna 2009 125 indeksipistettä. (KUVIO 7)

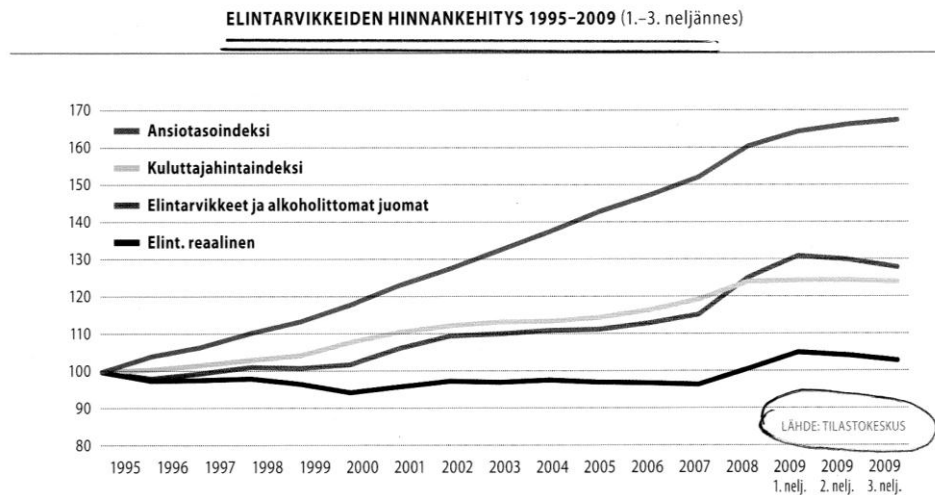
Kuvio 7 Tuotantovälineiden ostohintaindeksi (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 88)

Elintarviketalouden kokonaisrahavirtoja tarkasteltaessa suurin osuus on tuoteveroilla ja muilla aloilla, kuten maatalouskaupalla ja kuljetuksella. Tuoteverojen osuus kokonaisrahavirrasta on 20 % eli 4,6 miljardia euroa ja muiden alojen osuus 18 % eli 4,4 miljardia euroa. (KUVIO 8)

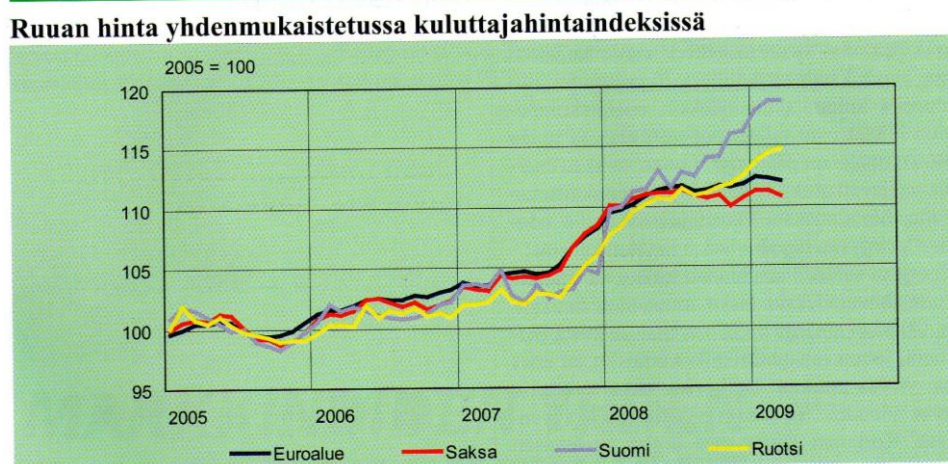
Kuvio 8 Elintarviketalouden kokonaisrahavirrat (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 11)

Ansiotasoindeksi on noussut samassa suhteessa kuluttajahintaindeksin kanssa, mutta elintarvikkeiden reaalihinnan kehitys noussut huomattavasti muita vähemmän. (KUVA 7)

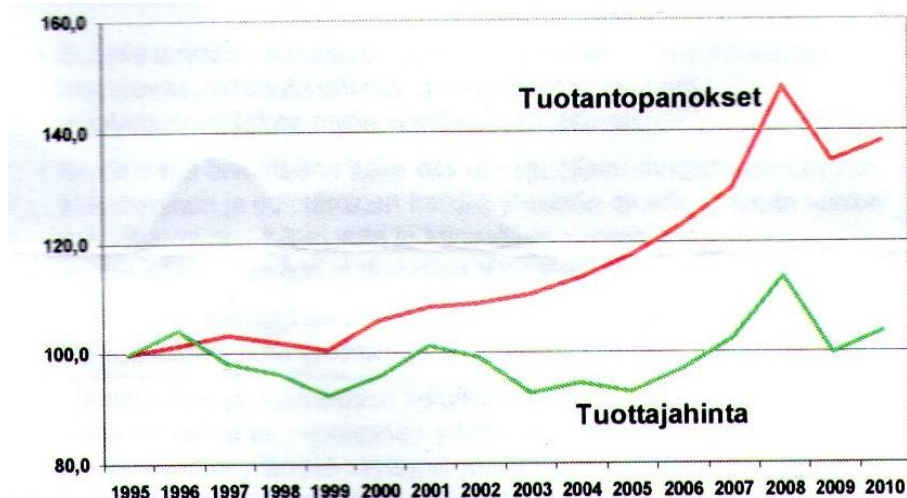
Kuva 7 Elintarvikkeiden hinnankehitys 1995 – 2009 (PTY Päivittäistavarakauppa 2009 -2010, 7)

Yhdenmukaistettua kuluttajahintaindeksiä tarkasteltaessa ruuan hinta on noussut vuoden 2005 100 indeksipisteestä vuoden 2009 110 – 120 indeksipisteeseen. (KUVA 8)

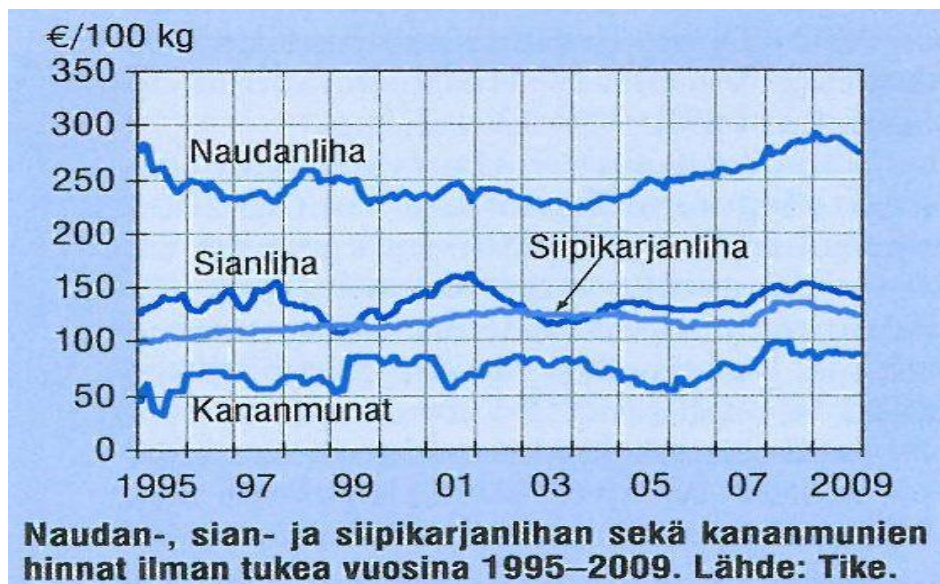
Kuva 8 Ruuan hinta yhdenmukaistetussa kuluttajahintaindeksissä (PTT-katsaus 2009, 39)

Vuodesta 1995 vuoteen 2010 tarkasteltuna tuotantopanosten hinta on noussut sadasta noin 140:een. Korkeimmillaan tuotantokustannukset ovat käyneet vuoden 2008 hintapiikin aikaan, jolloin ne olivat noin 150:ssä. Tuottajahinta on noussut saman trendin mukaan, mutta pysyen sadan tasolla. (KUVA 9)

Kuva 9 Maatalouden hintaindeksit 1995 – 2010 (Åberg, 2011)

Naudanlihan hinta ilman tukea tarkasteltuna on käynyt vuonna 2008 samalla tasolla kuin vuonna 1995, tällöin se on ollut noin 280 euroa sataa kilogrammaa kohti. Vuonna 2009 naudanlihan hinta on ollut 270 euroa sataa kilogrammaa kohti tuki pois laskettuna. Sianlihan hinta on noussut 1995 – 2009 ajanjaksona noin 20 euroa sataa kilogrammaa kohti, ollen vuonna 2009 noin 140 euroa. Siipikarjanlihan hinnassa on tapahtunut noin 50 euron heilahduksia koko EU-aikana. Vuonna 1995 siipikarjanlihan hinta oli 100 euroa sataa kilogrammaa kohti ja vuonna 2009 se oli 125 euroa. Kanamunien hinta on noussut eniten samana ajanjaksona. Vuonna 1995 sen hinta oli hieman alle 50 euroa sadalta kilogrammalta ja vuonna 2009 sen hinta oli noin 80 euroa. (KUVA 10)

Kuva 10 Naudan-, sian- ja siipikarjanlihan hinnat ilman tukea vuosina 1995–2009. Lähde: Tike.

11.1 Vilja

Käytössä olevaa maatalousmaata on Suomessa 22 959 km² eli 7,5 % kokonaisuusmaa-alasta. Viljeltyä alaa, kesanto mukaan lukien, on yhteensä 2 295 900 hehtaaria. Leipäviljan viljelyala on 1990-luvun notkahduksen jälkeen noussut jopa korkeammaksi kuin 1980-luvulla. Suurin syy tähän on kevätvehnän viljelypinta-alan lisääntyminen, joka on kaksinkertaistunut EU:iin liittymisen jälkeen. (PTT-katsaus 2009, 25.)

Vehnä on Suomen tärkein leipävilja, mutta sen käyttö rehustuksessa ohran ja kauran rinnalla on myös lisääntynyt. Kevätvehnän keskimääräinen hehtaarisato 2000-luvulla on ollut 3 620 kiloa ja syysvehnällä 3 670 kiloa. (PTT-katsaus 2009, 25.)

Rukiin viljelyala on vaihdellut vuosittain paljon ja keskimääräinen hehtaarisato 2000-luvulla oli 2 420 kiloa. Keskimääräinen hehtaarisato on pysynyt samanlaisena jo 30 vuoden ajan. (PTT-katsaus 2009, 25.)

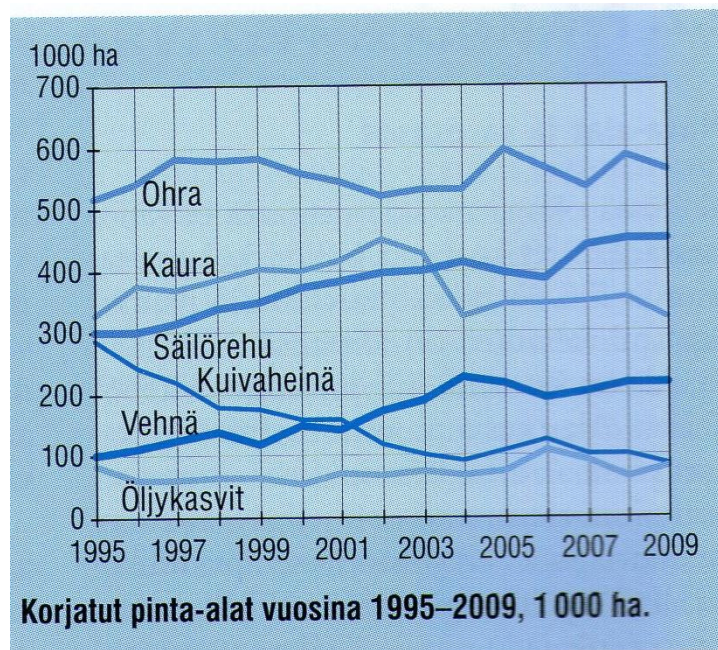
Ohran viljelypinta-ala vuonna 2009 oli 561 800 hehtaaria ja sato oli 3 860 kiloa hehtaarilta (PTT-katsaus 2009, 25).

Kauraa viljeltiin vuonna 2009 322 000 hehtaarilla ja satoa saatiin 3 460 kiloa hehtaarilta. (PTT-katsaus 2009, 25.)

Rehuviljaa on EU-aikana viljelty vuosittain keskimäärin 967 510 hehtaarilla, josta ohran osuus on suurin, noin 564 700 hehtaaria. (PTT-katsaus 2009, 25.)

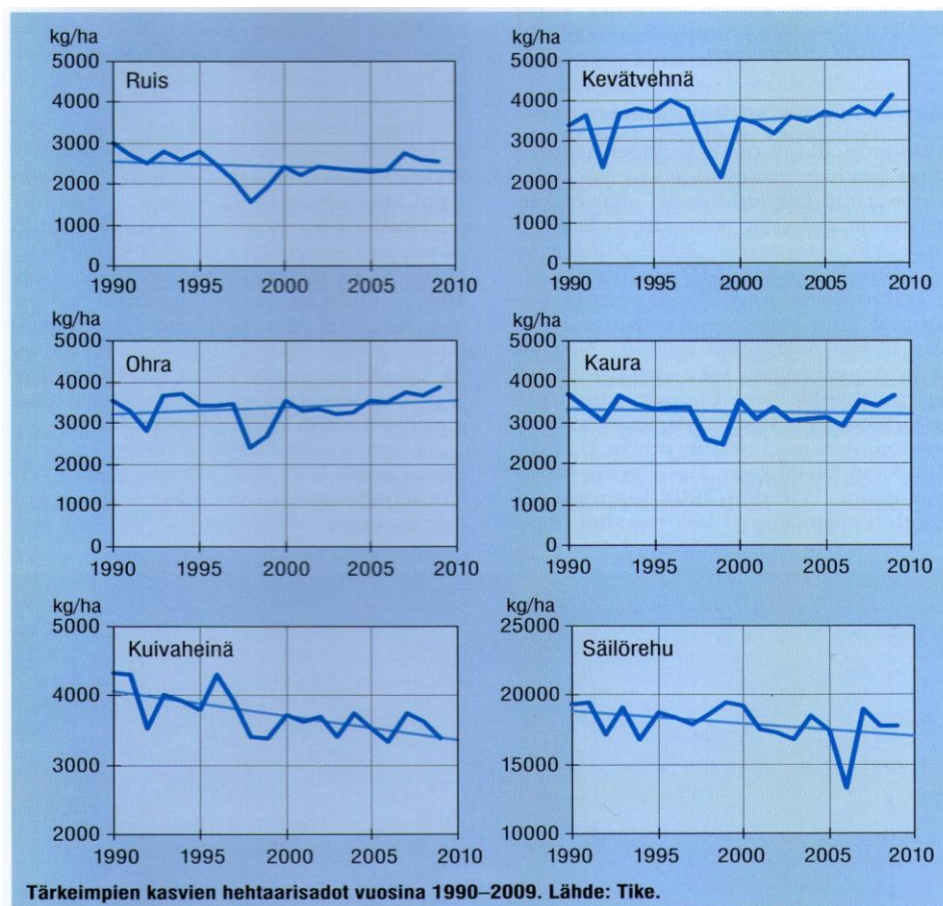
Maailmanpankki IMF kertoi tiedotteessaan maaliskuussa 2011 viljojen hintojen pysyvän todennäköisesti korkealla lähivuosina, mikä aiheuttaa epävakautta etenkin köyhimmissä maissa (Niittymaa 2011, Maaseudun tulevaisuus 21.3.2011).

EU-aikana Suomessa on viljelty eniten ohraa, kauraa ja säilörehua. Kuivaheinän viljelypinta-ala on pudonnut 300 000 hehtaarista vajaaseen 100 000 hehtaariin. Muiden viljelykasvien viljelypinta-alat ovat pysyneet lähes samoina, lukuun ottamatta vehnän viljelypinta-alan 100 hehtaarin kasvua. (KUVA 11)

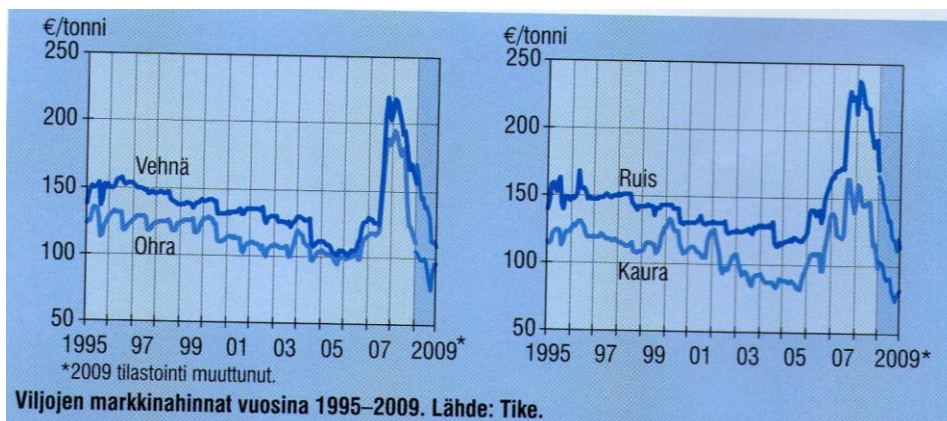
Kuva 11 Korjatut pinta-alat vuosina 1995 – 2009, 1 000 ha (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 26)

Vuosina 1990 – 2010 tarkasteltuna viljelykasvien hehtaarisadoissa on ollut vaihtelua kasvukausittain. Tasaisimmat satotasot ovat olleet rukiilla ja kauralla. Ohran ja kevätvehnän satotasot ovat nousseet tasaisesti, mutta kauran, rukiin, kuivaheinän ja säilörehun satotasot ovat laskeneet. Rukiin keskimääräinen satotaso kasvukautta kohti on ollut 2 500 kilogrammaa hehtaarilta. Kevätvehnän, ohran ja rukiin satotasot ovat olleet vuosina 1990 – 2010 hieman vajaa 4 000 kilogrammaa hehtaaria kohti. Kuivaheinän satotaso on laskenut 4 300 kilogrammasta 3 400 kilogrammaan. Säilörehun satotaso puolestaan on laskenut vain 2 000 kilogrammaa 19 000 kilogrammasta 17 000 kilogrammaan. (KUVA 12)

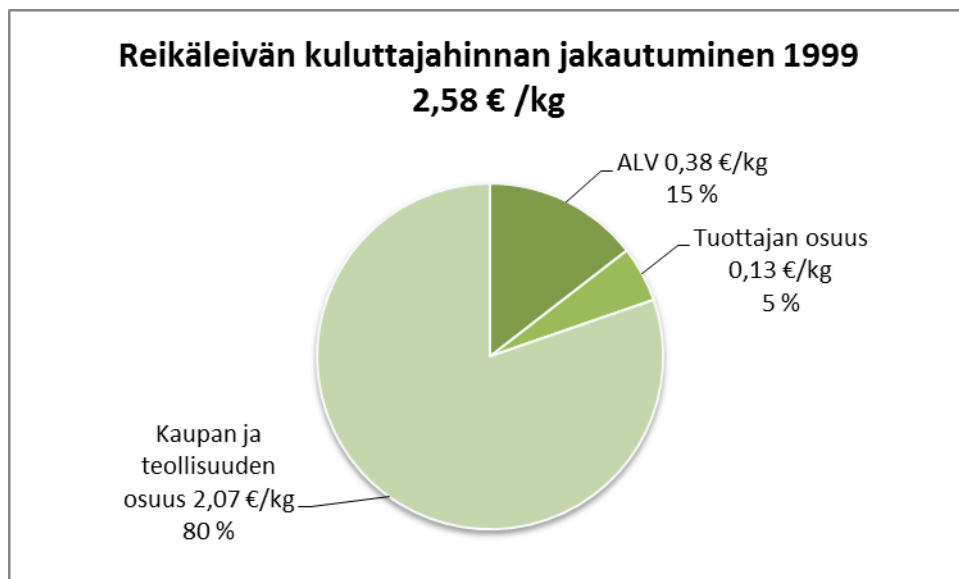
Kuva 12 Tärkeimpien kasvien hehtaarisadot vuosina 1990 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 27)

Vehnän, ohran, rukiin ja kauran markkinahinnat ovat vaihdelleet vuosien 1995 – 2009 aikana melko samanlaisen trendin mukaan kunkin viljakasvin osalta. Korkeimmillaan viljojen markkinahinnat olivat vuonna 2007, jolloin ne kävivät vehnän ja rukiin osalta jopa yli 200 eurossa tonnia kohden. Vuonna 2009 tonnihinnat olivat noin 40 – 50 euroa vuotta 1995 alhaisemmat. (KUVA 13)

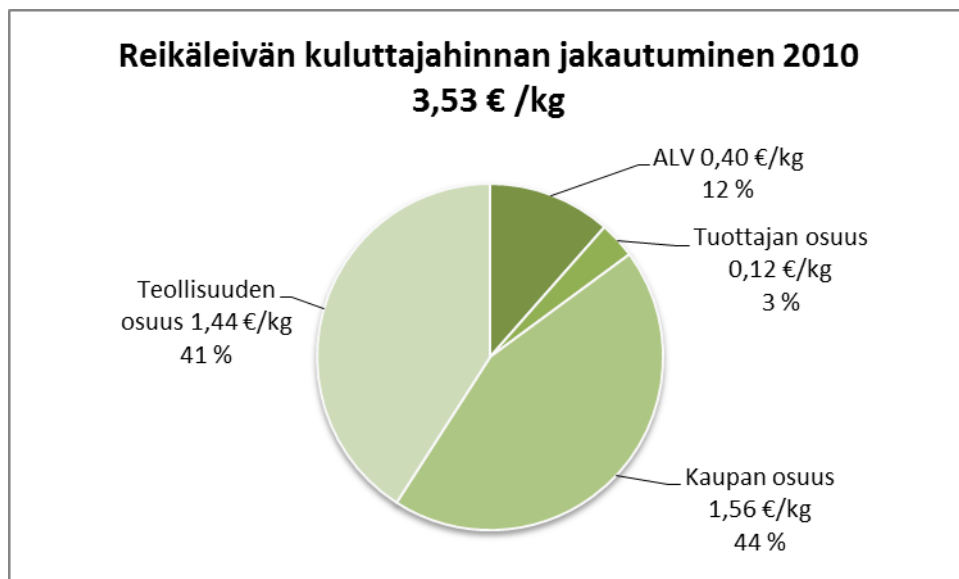

Kuva 13 Viljojen markkinahinnat vuosina 1995 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 28)

Jalostetun viljatuotteen eli tässä tapauksessa reikäleivän kuluttajahinnan jakautumista elintarvikeketjun eri toimijoiden välillä tarkasteltaessa huomataan, että tuottajan osuus 11 vuoden aikana on pienentynyt kahden prosentin verran ja kaupan ja teollisuuden yhteenlaskettu osuus on kasvanut 5 % vuoden 1999 80 prosentista vuoden 2010 85 prosenttiin. (KUVIO 8 & 9)

Kuvio 8 Reikäleivän kuluttajahinnan jakautuminen 1999 (Åberg, 2011)

Kuvio 9 Reikäleivän kuluttajahinnan jakautuminen 2010 (Åberg, 2011)

Taulukko 1 Vehnäjauhojen kuluttajahinta 2007 – 2009 (Suomenmaatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 41)

Tuote	joulukuu 2007	joulukuu 2008	joulukuu 2009
Vehnäjauhot €/kg	0,40	0,60	0,55

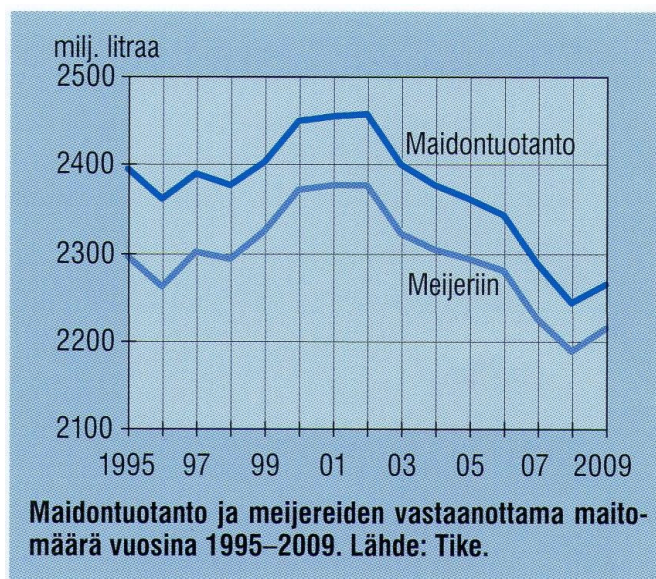
11.2 Maito

Maitolitrin hinta kaupassa on noussut vuoden 2011 aikana nopeammin kuin tuottajahinta. Suomessa tuotetusta maidosta kolmasosa eli reilu 700 miljoonaa litraa myydään nestemaitona. Loput myydään jalostettuina tuotteina kuten jogurtteina ja juustoina. Kolmannes Suomen maitotuotteista menee vientiin. (Maaseudun tulevaisuus 2011, 11.4.2011.)

Vuonna 2009 Suomessa toimitettiin mejjeriin 2 215 miljoonaa litraa maitoa. Määrä oli 81 miljoonaa litraa pienempi kuin vuonna 1995. Luomumaitoa tuotettiin 29 437 litraa ja se on 80 % enemmän kuin vuonna 2000. Maidontuotanto lisääntyi 1990-luvun lopussa, mutta kuitenkin lypsylehmien kokonaismäärä laski vuosien 1995 – 2009 aikana 389 500 lehmästä 284 300 lehmään. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 32.)

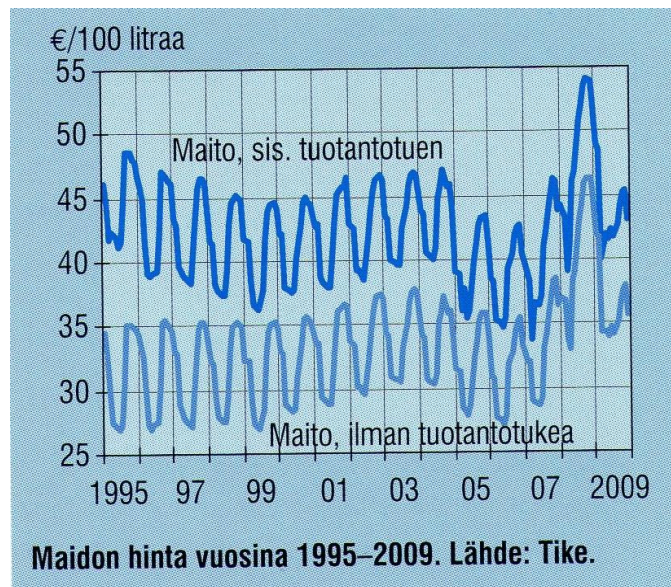
Vuonna 2009 valmistettiin 48,5 miljoonaa kiloa voita, 103,2 miljoonaa kiloa juustoa, 20,3 miljoonaa kiloa maitojauheita ja 712 miljoonaa kiloa nestemaitotuotteita. Vuosien 1995 – 2009 aikana maitotuotteiden kokonaiskulutus väheni 7 % ja voin kulutus 42 %, mutta juustojen kulutus lisääntyi 41 %. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 32.)

Vuonna 1995 Suomessa on tuotettu maitoa noin 2 400 miljoonaa litraa ja vuonna 2009 tuotantomäärä on ollut hieman vajaa 2 260 miljoonaa litraa. Tuotetusta maidosta vuonna 1995 mejjeri on ottanut vastaan 2 300 miljoonaa litraa ja vuonna 2009 sama luku on ollut 2 220 miljoonaa litraa. (KUVA 14)

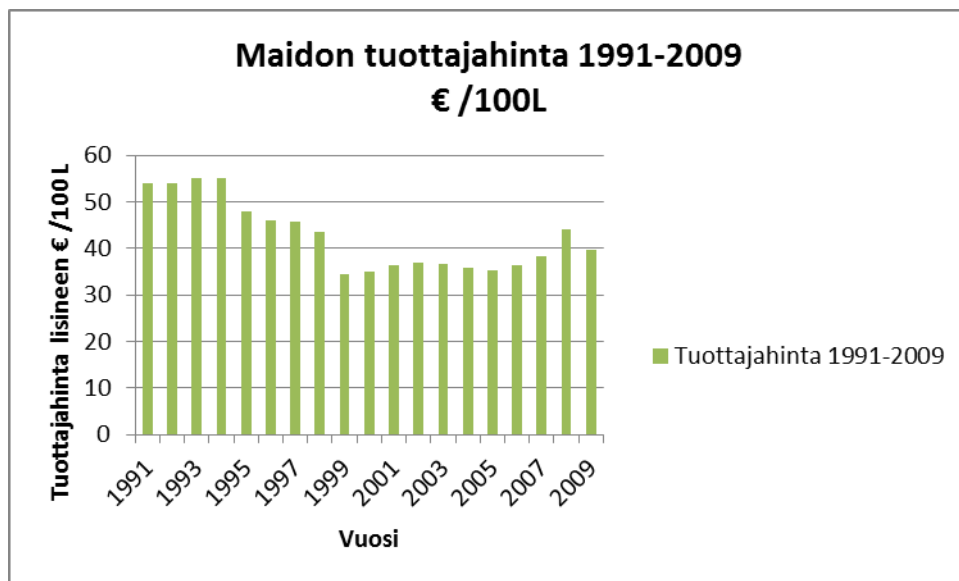
Kuva 14 Maidontuotanto ja meijereiden vastaanottama maitomäärä vuosina 1995 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 32)

Maidon tuottajahinta on käynyt korkeimmillaan vuonna 2008, jolloin se oli tuotantotuen kanssa noin 54 euroa sataa litraa kohti. Ilman tuotantotukea tarkasteltuna maidon hinta oli 47 euroa sadalta litralta. (KUVA 15)

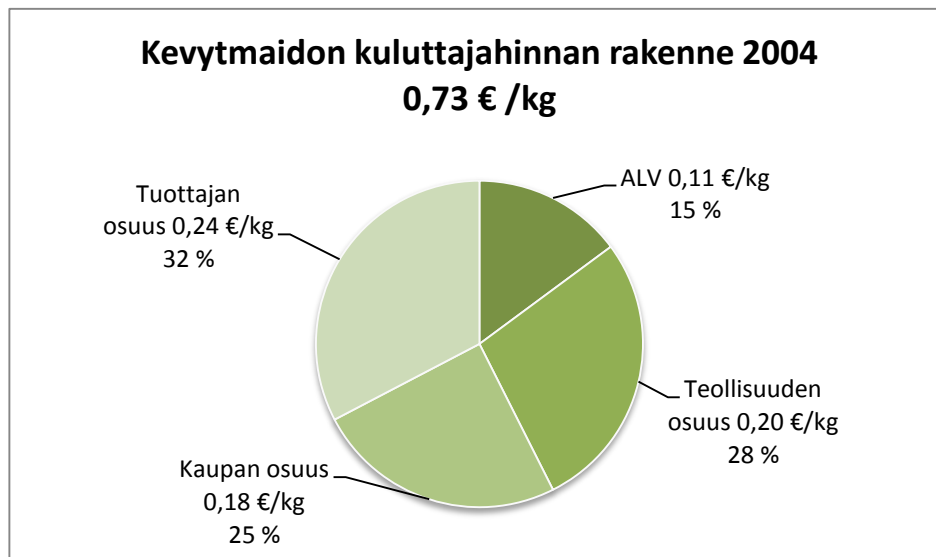
Kuva 15 Maidon hinta vuosina 1995 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 36)

Maidon tuottajahinnoissa on havaittavissa laskua vuoden 1995 Euroopan unioniin liittymisen jälkeen vuoteen 2009 asti. Alimmillaan maidon hinta on ollut vuonna 1999, jolloin se oli hieman vajaa 35 senttiä litralta. Vuoden 2008 hintapiikin jälkeen suunta näyttää laskevalta, mutta vuoden 2009 tuottajahinta on kuitenkin korkeampi kuin vuonna 2007. (KUVIO 10)

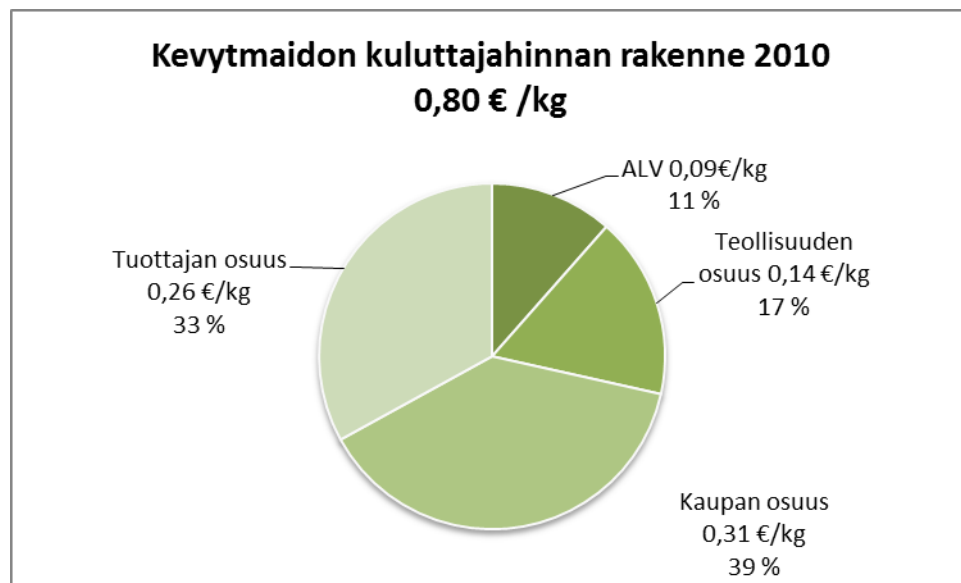
Kuvio 10 Maidon tuottajahinta 1991 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2002, 35 & 2010, 35)

Vuonna 2004 maataloustuotteista tuottajalle jäävä osuus on maidon osalta suurin, noin 30 %. Teollisuuden ja kaupan osuus on yhteensä hieman reilu 50 %. (KUVIO 11)

Kuvio 11 Kevytmaidon kuluttajahinnan rakenne 2004 (Åberg, 2011)

Vuodesta 2004 vuoteen 2010 verrattuna kevytmaidon kuluttajahinnassa on tapahtunut 1 prosentin lisäys tuottajahintaan, kaupan osuus on kasvanut 25 prosentista 39 prosenttiin ja teollisuuden osuus on laskenut 28 prosentista 17 prosenttiin. (KUVIO 12)

Kuvio 12 Kevytmaidon kuluttajahinnan rakenne 2010 (Åberg, 2011)

Taulukko 2 Maidon, juuston, vain ja margariinin kuluttajahinta 2007 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 41)

Tuote	joulukuu 2007	joulukuu 2008	joulukuu 2009
Kevytmaito €/l	0,73	0,90	0,85
Emmentaljuusto €/kg	10,85	12,66	12,37
Meijerivoi €/kg	4,74	5,56	4,04
Talousmargariini €/kg	2,64	3,00	2,86

11.3 Sianliha

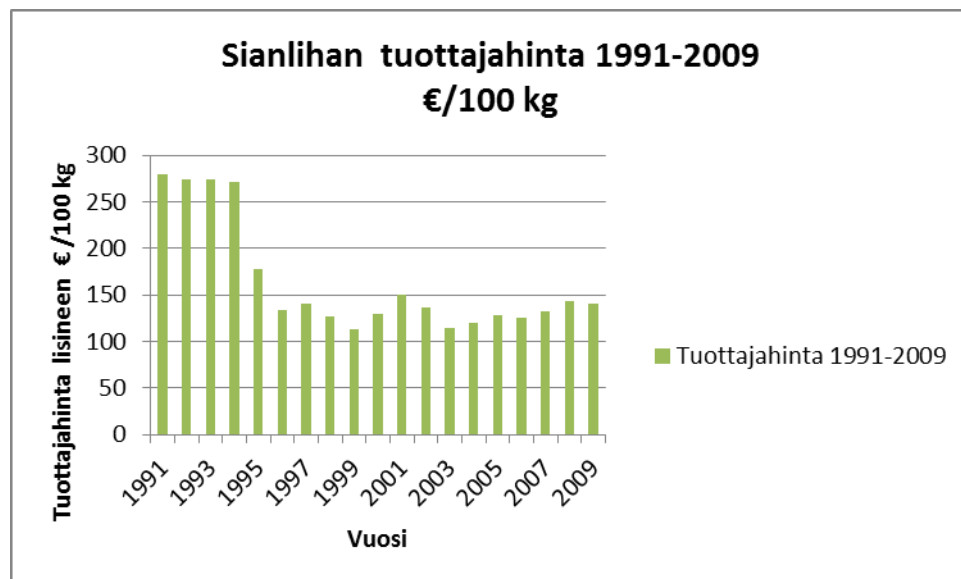
Sianlihan hinta on EU-aikana vaihdellut paljon, sillä sianlihan markkinahintoja ovat heilutelleet muun muassa sikaruttoepidemia Alankomaissa vuosina 1997 – 1998 ja rehukustannusten raju nousu vuosina 2007 – 2008. Vuoden 2011 alussa Saksassa tapahtunut dioksiinivahinko aiheutti hintaheilahteluja sianlihan hintaan. Myös EU:n itälaajenemisen on epäilty vaikuttavan sianlihan hintaan EU:ssa. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 36.)

Suomessa tuotettiin vuonna 2009 206 miljoonaa kiloa sianlihää. Tuotanto on lisääntynyt 20 % verrattuna vuoteen 1996 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 33).

Vuonna 2009 sianlihää kulutettiin 183,6 miljoonaa kiloa eli 9 % enemmän kuin vuonna 1996. Vuonna 2009 sianlihää vietiin 45,2 miljoonaa kiloa,

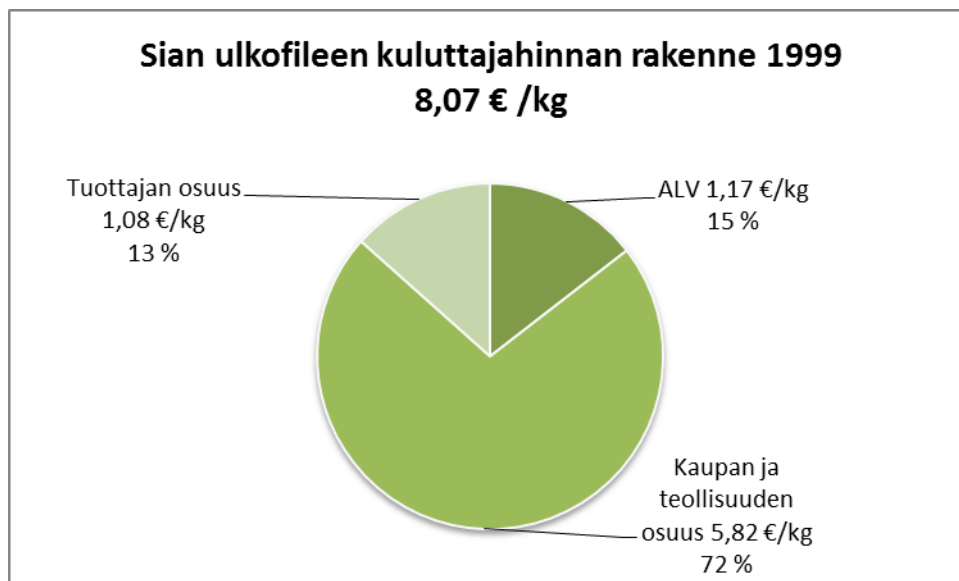
joka on kuusinkertaisesti enemmän kuin vuonna 1995, mutta 18 % vähemmän kuin ennätysvuonna 2008. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 33.)

Sianlihan tuottajahinta on ollut vuosina 1991 – 1994 noin 270 euroa sadalta kilolta. Tällä hetkellä se on noin 140 euroa sadalta kilolta. Sianlihan tuottajahinta on viime vuosina ollut laskusuunnassa. (KUVIO 13)

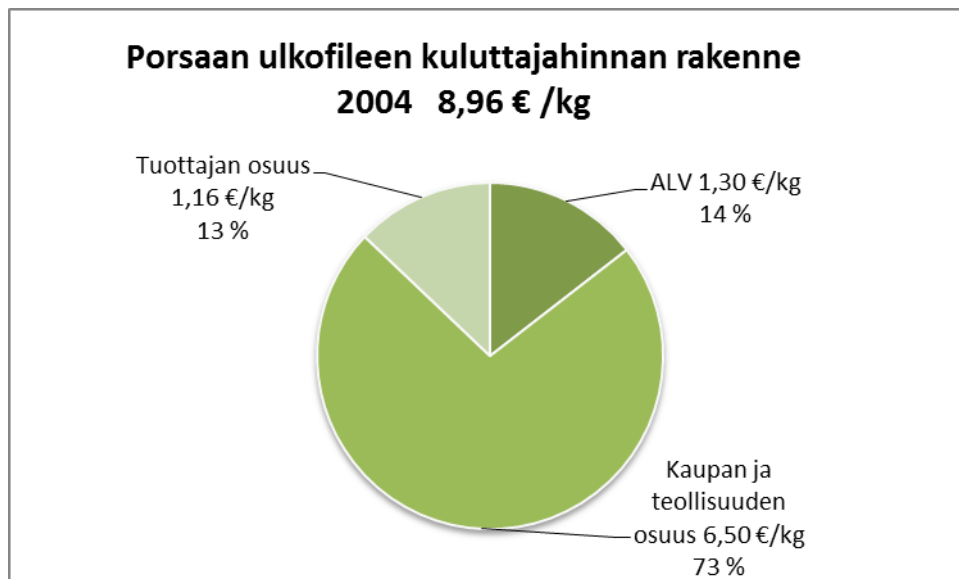

Kuvio 13 Sianlihan tuottajahinta 1991 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2002, 35 & 2010, 35)

Jatkojalostetusta sianlihatuotteesta, kuten ulkofileestä tuottaja sai vuonna 1999 tuotteesta 13 % osuuden eli 1,08 euroa kilolta. Vuonna 2004 tuottaja sai myös 13 % osuuden, mutta se oli arvoltaan hieman korkeampi, 1,16 euroa kilolta. Kaupan osuus on ollut molempina tarkastelujakson vuosina reilu 70 %. (KUVIO 14 & 15)

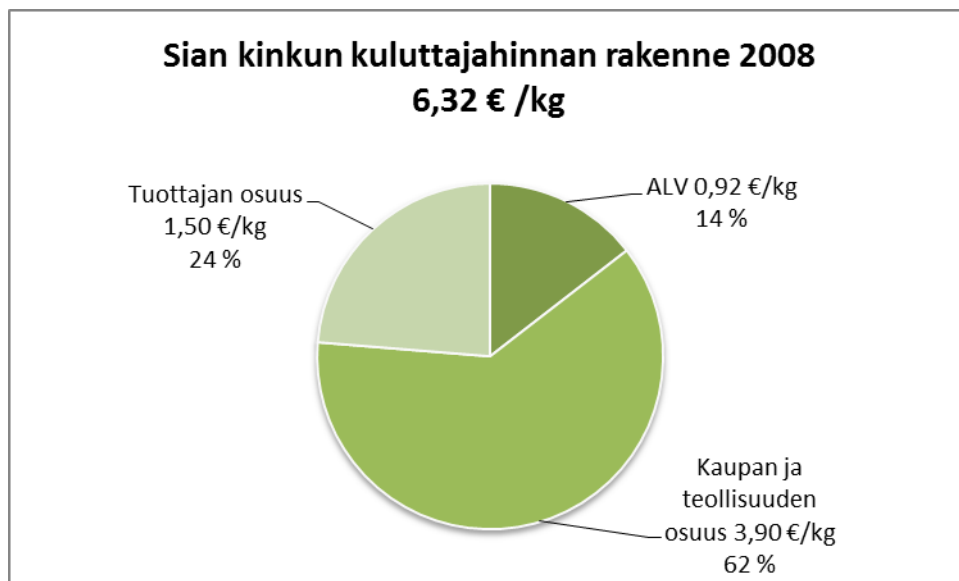

Kuvio 14 Sian ulkofileen kuluttajahinnan rakenne 1999 (Åberg, 2011)

Kuvio 15 Sian ulkofileen kuluttajahinnan rakenne 2004 (Åberg, 2011)

Sianlihan kuluttajahinta vuonna 2008 oli 6,32 euroa kilogrammalta, josta 14 % eli 0,92 euroa on arvonlisäveron osuutta, 62 % eli 3,90 euroa kilogrammalta menee kaupalle sekä teollisuudelle ja tuottajalle jäävä osuus 24 % eli 1,50 euroa kilogrammalta. (KUVIO 16)

Kuvio 16 Sian kinkun kuluttajahinnan rakenne 2008 (Åberg, 2011)

Taulukko 3 Porsaan leikkeen kuluttajahinta 2007 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 41)

Tuote	joulukuu 2007	joulukuu 2008	joulukuu 2009
Porsaan leike €/kg	11,75	12,41	11,28

11.4 Naudanliha

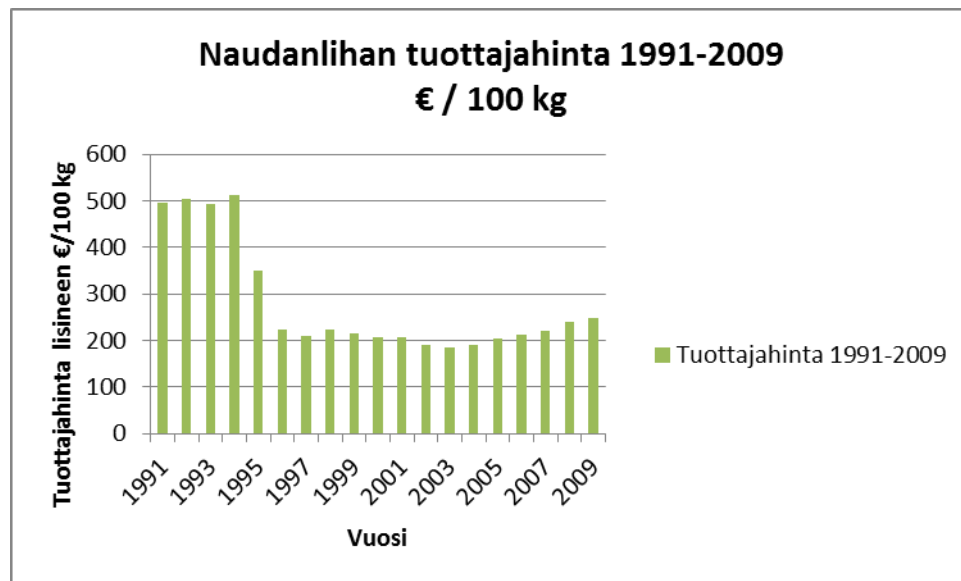
Vuonna 2009 Suomessa tuotettiin 81 miljoonaa kiloa naudanlihaa, joka on 15 miljoonaa kiloa eli 16 % vähemmän kuin vuonna 1996. Naudanlihan tuotanto on Suomessa vähentynyt niin paljon, että naudanlihaomavaraisuus on laskenut 15 vuodessa 100 prosentista 84 prosenttiin. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 32.)

Naudanlihaa kulutettiin Suomessa vuonna 2009 93,5 miljoonaa kiloa, joka on 3 % vähemmän kuin vuonna 1995. Kulutuksen vähentyminen johtuu kulutustottumusten siirtymisestä esimerkiksi broileriin, riistaan ja einekseen. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 33.)

Naudanlihan tuonti ja vienti ovat vaihdelleet vuosittain. Vuonna 2009 naudanlihaa vietiin 1,4 miljoonaa kiloa eli 2 % kokonaistuotannosta. Vuoteen 1995 verrattuna vientiä vuonna 2009 oli 5,7 miljoonaa kiloa vähemmän. Vuonna 2009 naudanlihaa tuotiin 14,8 miljoonaa kiloa eli 16 % kulutuksesta. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 33.)

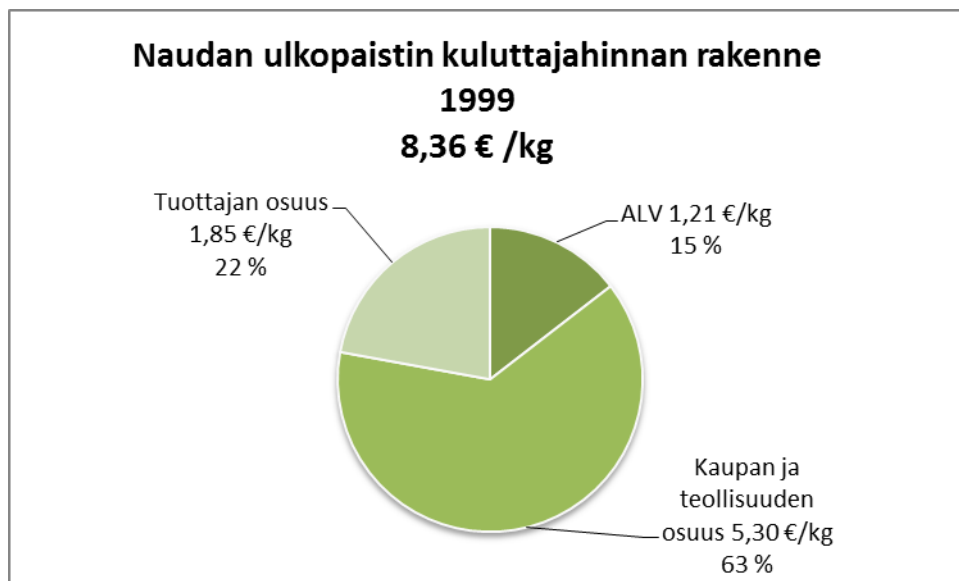
Korkeimmillaan naudanlihan tuottajahinta on ollut vuonna 1994, jolloin se oli noin 510 euroa sadalta kilolta. Matalimmillaan tuottajahinta on ollut

vuonna 2003, jolloin se on ollut noin 180 euroa sadalta kilolta. Tällä hetkellä naudanlihan tuottajahinta on noin 250 euroa sadalta kilolta. (KUVIO 17)

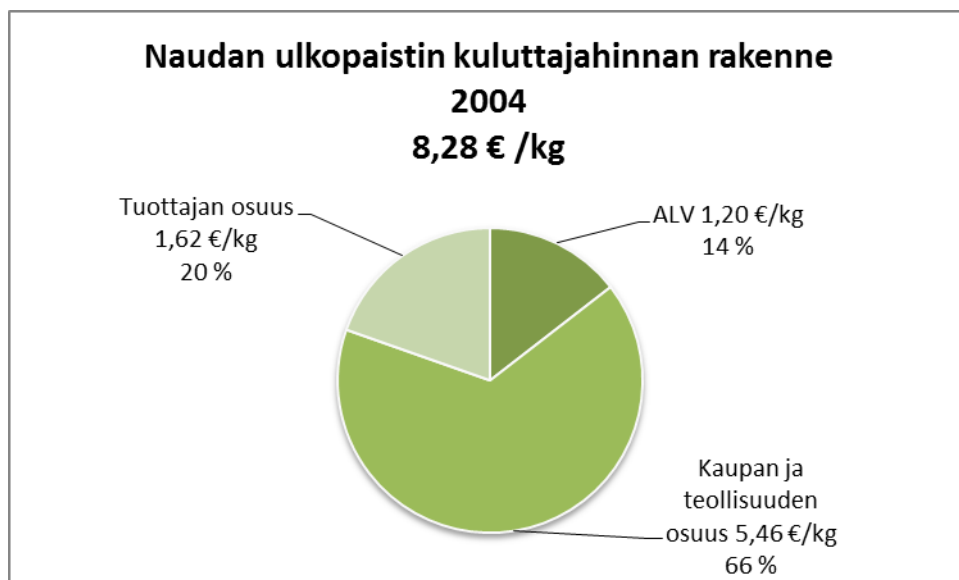

Kuvio 17 Naudanlihan tuottajahinta 1991 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2002, 35 & 2010, 35)

Naudanlihan kuluttajahinta on hieman laskenut vuodesta 1999 vuoteen 2004. Vuonna 1999 se oli 8,36 euroa kilolta ja vuonna 2004 8,28 euroa kilolta. Kuluttajahinnan laskiessa kaupan ja teollisuuden osuus on kasvanut 63 prosentista 66 prosenttiin. Tällöin tuottajan osuuden on ollut pakko laskea 22 prosentista 20 prosenttiin. Arvonlisäveron osuus on laskenut yhdellä prosentilla. (KUVIO 18 & 19)

Kuvio 18 Naudan ulkopaistin kuluttajahinnan rakenne 1999 (Åberg, 2011)

Kuvio 19 Naudan ulkopaistin kuluttajahinnan rakenne 2004 (Åberg, 2011)

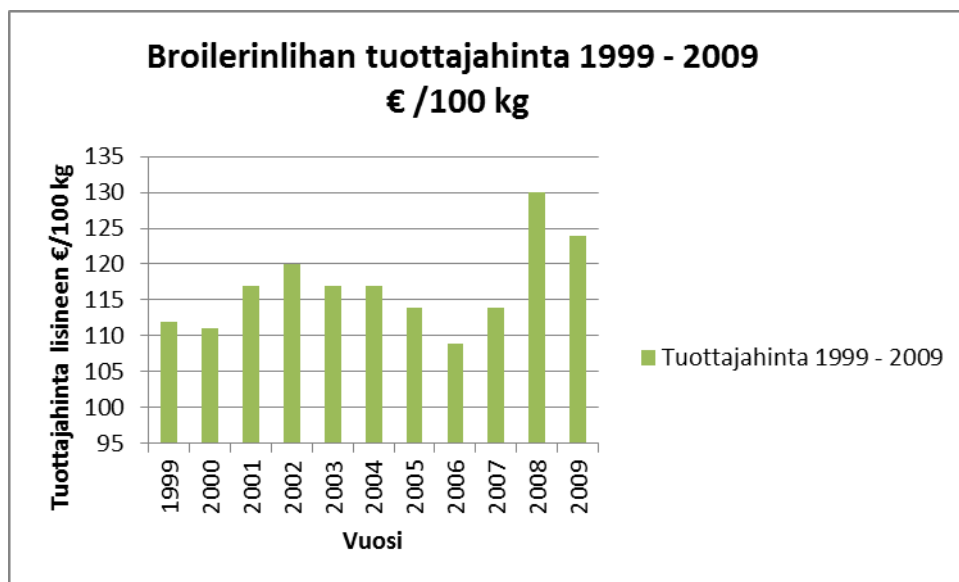
Taulukko 4 Naudan paistin kuluttajahinta 2007 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 41)

Tuote	joulukuu 2007	joulukuu 2008	joulukuu 2009
Naudan paisti €/kg	10,19	12,38	12,25

11.5 Siipikarjanliha

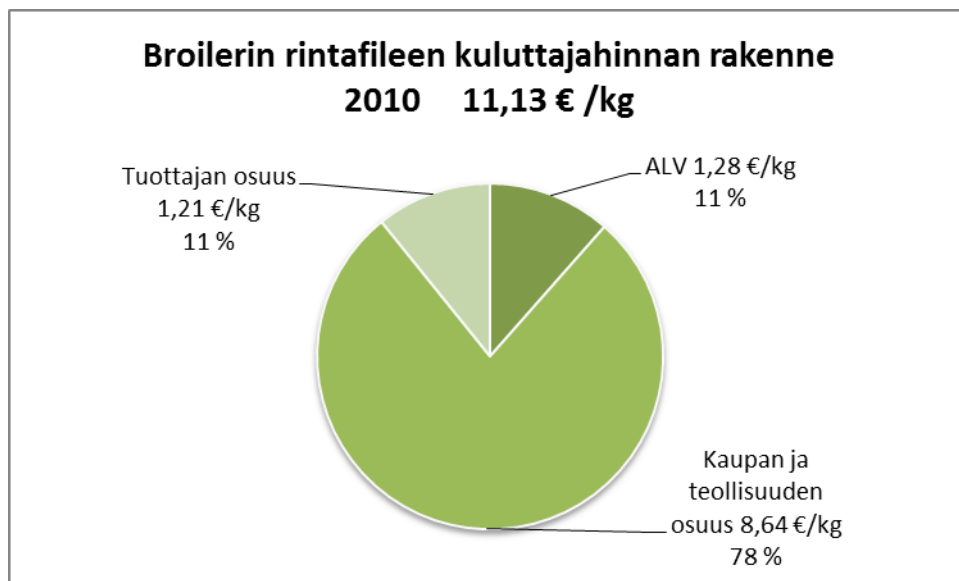
Vuonna 2009 Suomessa tuotettiin 94,9 miljoonaa kiloa siipikarjanlihaa. Siipikarjanlihan tuotanto on lisääntynyt 124 % vuodesta 1996 vuoteen 2009 verrattuna. Vuonna 2009 Suomessa kulutettiin siipikarjan lihaa 95,4 miljoonaa kiloa. Ennen Euroopan unioniin liittymistä Suomesta vietiin ja Suomeen tuotiin vain pieniä määriä siipikarjan lihaa, kun taas vuonna 2009 Suomeen tuotiin yhteensä 10,4 miljoonaa kiloa siipikarjan lihaa. Siipikarjan lihaa vietiin vuonna 2009 yhteensä 11,1 miljoonaa kiloa. Viime vuosina tärkeimpiä vientimaita ovat olleet Viro, Venäjä, Hongkong ja Latvia. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 34.)

Broilerin lihan tuottajahinta on ollut vuoden 2006 jälkeen nousussa. Vuonna 2006 broilerin lihan tuottajahinta oli 108 euroa sadalta kilolta, mutta jo vuonna 2008 sen tuottajahinta oli 130 euroa sadalta kilolta. (KUVIO 20)

Kuvio 20 Broilerinlihan tuottajahinta 1999 – 2009. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 35)

Broilerin rintafileen kuluttajahinnasta vuonna 2010 kaupan ja teollisuuden osuus on ollut 78 %, tuottaja on saanut tuotteen kuluttajahinnasta 11 % eli 1,21 euroa. Arvonlisäveron osuus oli 11 % tuotteen kuluttajahinnasta, joka oli 11,13 euroa kilolta. (KUVIO 21)

Kuvio 21 Broilerin rintafileen kuluttajahinnan rakenne (Åberg, 2011)

Taulukko 5 Broilerin rintafileen kuluttajahinta 2007 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 41)

Tuote	joulukuu 2007	joulukuu 2008	joulukuu 2009
Broilerin rintafilee €/kg	10,73	11,39	11,28

11.6 Kasvikset

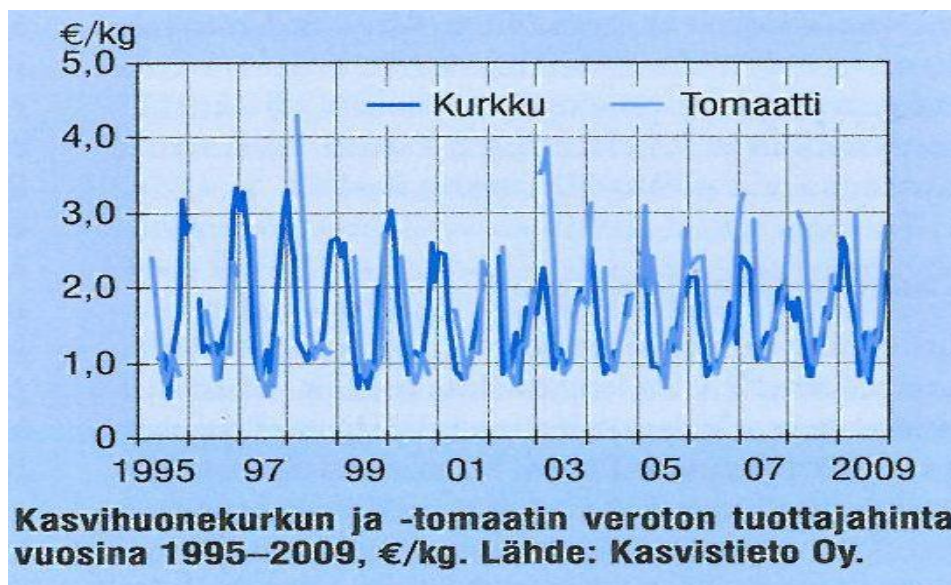
Euroopan unioniin liittymisen jälkeen puutarhayritysten määrä on vähentynyt yli puolella, lähes 10 000 yrityksestä vuoden 2009 4 900 yritykseen. Puutarhatuotantoon käytettävä viljelyala ei ole kuitenkaan vähentynyt yhtä paljon, sillä vuonna 1995 puutarhatuotantoa harjoitettiin 18 800 hehtaarella ja nykyisin ala on noin 16 000 hehtaaria. Avomaavihannesten satotaso on pysynyt vakaana 160 – 190 miljoonassa kilossa, kun taas kasvihuonevihannesten satotaso on noussut 60 miljoonasta kilosta nykyiseen 76 miljoonaan kiloon. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 37.)

Avomaatuotannossa porkkana on pitänyt suosionsa, kaalin, kurpitsan, purjon ja mukulasellerin suosion laskiessa. Avomaavihanneksista suosioita ovat kasvattaneet ruokasipuli ja erilaiset salaattit. Sipulien tuotantomäärä on kasvanut kolmanneksella vuodesta 1995 ja salaattien tuotantomäärä on kasvanut lähes kaksinkertaiseksi. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 37.)

Mansikka on ylivoimaisesti tärkein avomaan marjakasvi. Mansikan satotaso on pysynyt viimeisen 15 vuoden aikana 9 – 11 miljoonassa kilossa (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 38).

Kasvihuonepinta-alasta noin 60 %:lla viljellään vihanneksia, 35 %:lla koristekasveja ja 5 %:lla muita kasveja. Vihannesten viljely on keskittynyt Pohjanmaalle ja Varsinais-Suomeen kun taas koristekasvituotanto on sijoittunut tasaisemmin ympäri maata. Kasvihuonetuotannon kokonaissato on kasvanut viimeisen 15 vuoden aikana. Voimakkain tuotannon lisäys on ollut ruukkuvihanneksilla, esimerkiksi ruukkusalaatin tuotanto on kasvanut 24 miljoonasta kappaleesta nykyiseen 60 miljoonaan kappaleeseen. Vihannesten tuotannon lisäksi kasvua on ollut myös sipulikukkien ja ruukkukasvien tuotannossa. Sipulikukkien tuotanto on noussut 50 miljoonasta noin 73 miljoonaan kappaleeseen ja ryhmäkasvien määrä on noussut noin 38 miljoonasta 46 miljoonaan. Leikkokukkien osalta tuotanto on vähentynyt eniten, suurin muutos on ollut leikkokrysanteemilla, jonka viljelypinta-ala on pudonnut vuoden 1995 150 hehtaarista tähänhetkiseen 6 hehtaariin. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 39.)

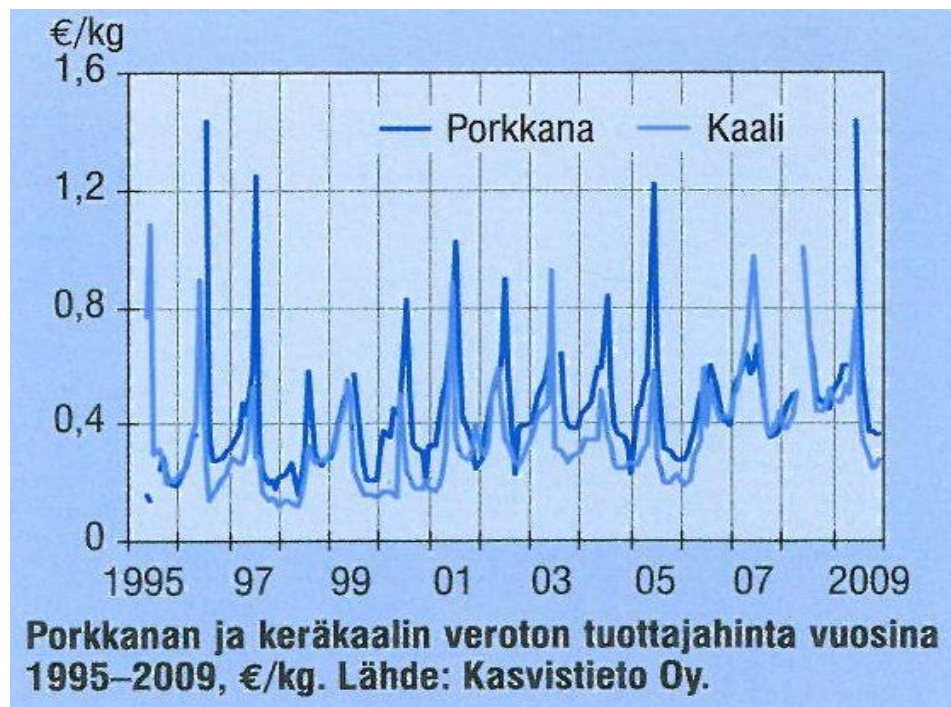
Kasvihuonevihanneksilla vuoden sisällä tapahtuvat hinnanheilahtelut johtuvat kasvukauden ajankohdasta, sillä talvella tuotantokustannukset ovat huomattavasti kesää suuremmat valotuksen ja lämmityksen vuoksi. Tällöin myös sadot ovat pienempiä, joten tuottajahinnan on oltava kesää korkeammalla. Nykyisin talvituotannon yleistyessä tuottajahinnat ovat alentuneet. (KUVA 16)

Kuva 16 Kasvihuonekurkun ja -tomaatin veroton tuottajahinta vuosina 1995 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 40)

Porkkanan ja kaalin hinnassa suuri vaikuttava tekijä on varhaisviljely. Varhaiskaalin ja -porkkanan hinta on alkukesästä korkeammalla, koska varhaisviljelty sato saadaan silloin myyntiin ja kuluttajat ovat valmiita maksamaan kesän ensimmäisistä kotimaisista avomaanvihanneksista. Varhaisviljely nostaa hetkeksi hinnan, mutta kesän edetessä ja satomäärin kasvaessa hinta laskee. Kalin ja porkkanan veroton tuottajahinta on

ollut vuoden 2007 jälkeen keskimäärin korkeammalla kuin vuoden 1995 – 2006 aikana. (KUVA 17)

Kuva 17 Porkkanan ja keräkaalin veroton tuottajahinta vuosina 1995 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 38)

Taulukko 6 Tomaatin ja ruokaperunan kuluttajahinta 2007 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 41)

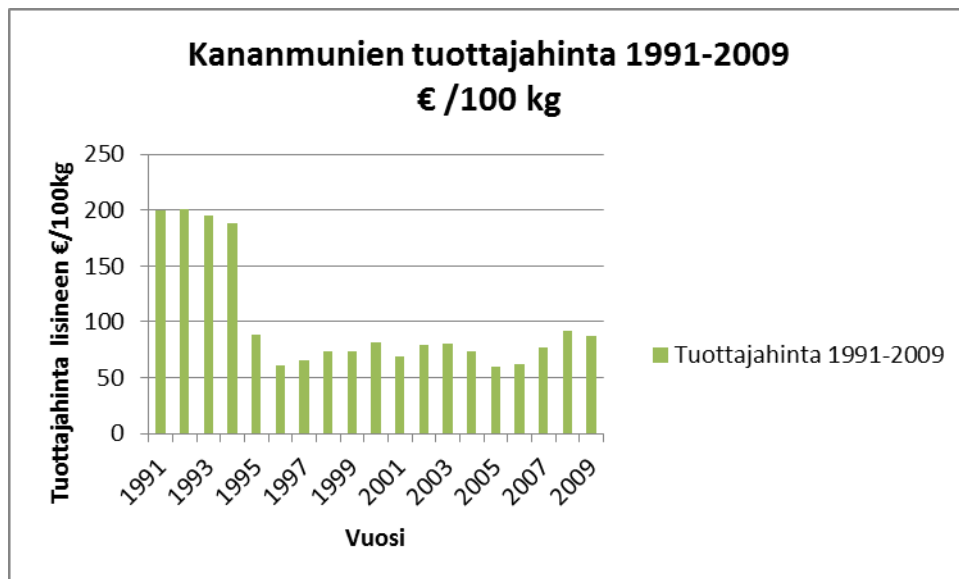
Tuote	joulukuu 2007	joulukuu 2008	joulukuu 2009
Tomaatti €/kg	4,91	5,21	4,47
Ruokaperuna €/kg	0,69	0,78	0,64

11.7 Kananmuna

Vuonna 2009 Suomessa tuotettiin 53,4 miljoonaa kiloa kananmunia, joka on 29 % vähemmän kuin vuonna 1995. EU-jäsenyyden alkuvuosina kananmunantuotanto väheni ripeästi, sillä jo vuonna 1999 tuotanto oli 27 % vuotta 1995 vähäisempää. Vuonna 2009 kananmunien kulutus kasvoi 2 % edellisvuodesta ollen 50,3 miljoonaa kiloa, mutta koko EU-jäsenyyden aikana kulutus on vähentynyt 16 % vuoteen 2009 asti tarkasteltuna. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 35.)

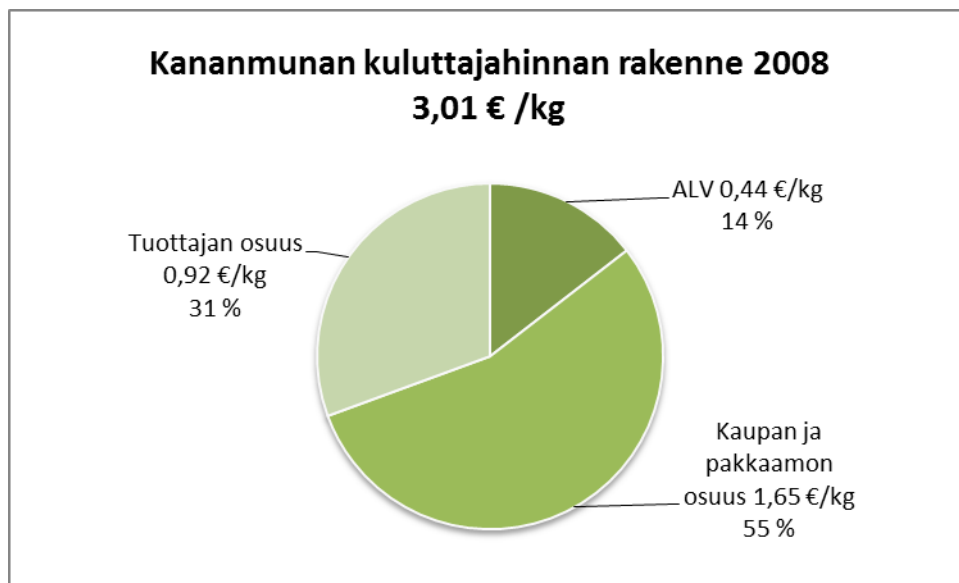
Kananmunien vienti oli vuonna 2009 6,9 miljoonaa kiloa eli 30 % vähemmän kuin vuonna 2008. Vuonna 2009 kananmunia tuotiin 3,4 miljoonaa kiloa. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 39.)

Kananmunien tuottajahinta on ollut korkeimmillaan vuosina 1991 ja 1992, jolloin se on ollut molempina vuosina noin 200 euroa sadalta kilolta. Matalimmillaan tuottajahinnat ovat olleet vuosina 1996, 2005 ja 2006, jolloin ne ovat olleet noin 60 euroa sadalta kilolta. Vuonna 2009 kananmunien tuottajahinta on ollut noin 80 euroa sadalta kilolta. (KUVIO 22)

Kuvio 22 Kananmunien tuottajahinta 1991 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 35)

Kananmunien kuluttajahinnasta tuottajan osuus muihin maataloustuotteisiin verrattuna on suurehko. Kaupan ja pakkaamon osuudeksi jää 55 % eli 1,65 euroa lopullisesta 3,01 euron kuluttajahinnasta kiloa kohti. (KUVIO 23)

Kuvio 23 Kananmunan kuluttajahinnan rakenne 2008 (Åberg, 2011)

Taulukko 7 Kananmunan kuluttajahinta 2007 – 2009 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, 41)

Tuote	joulukuu 2007	joulukuu 2008	joulukuu 2009
Kananmuna €/kg	2,76	3,01	2,89

12 LOPUKSI

Raaka-aineiden hintojen kohoaminen oli vuonna 2010 voimakasta erityisesti teollisuusmaiden ja Kiinan vahvan kasvun seurauksena (Maaseudun tulevaisuus 2011 18.5.2011).

Vuoteen 2010 verrattuna kahvin hinta Suomessa on noussut vuoden 2011 aikana 35 % (Helsingin Sanomat 26.3.2011).

Maataloustuotteiden hinnat nousivat vuonna 2010 yli kolmanneksella. Vuonna 2011 nousuvauhdin ennakoidaan laskevan 18 prosenttiin. Ruuan ja nautintoaineiden hinnat nousevat samassa tahdissa kuin teolliset raaka-aineet ja energia. Vuonna 2011 ruuan ja nautinta-aineiden dollarimääräiset hinnat ovat nousseet keskimäärin 37 % ja ensi vuonna 2012 ruuan hinnan ennustetaan nousevan noin kahden prosentin verran. (Maaseudun tulevaisuus 18.5.2011.)

YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön FAO:n elintarvikkeiden hinnat kohosivat joulukuussa 2010 suuremmiksi kuin taantumaa edeltäneenä ajanjaksona. Suhdannelaitoksen ennusteen mukaan raaka-aineiden euro-

määräiset markkinahinnat nousevat 22 % vuodesta 2010. Euromääräisten maailmanmarkkinahintojen dollarihintoja hitaampi nousu johtuu euron kurssin vahvistumisesta dollaria vastaan. Viljojen hinnan nousu tulee olemaan vuonna 2011 suurta, sillä sen epäillään nousevan keskimäärin 54 %. (Turun Sanomat 16.5.2011.)

Peruselintarvikkeiden maailmanmarkkinahintojen epäillään yli kaksinkertaistuvan vuoteen 2030 mennessä ja tärkeimpien viljelykasvien sadonhinnan uskotaan jopa kolminkertaistuvan. Viimeksi kuluneen kymmenen vuoden aikana ruuan hinta on kaksinkertaistunut. Edellinen pidempi hintahuippu oli vuosina 2008 – 2009, mutta vuoden 2011 helmikuussa ruuan hinta saavutti huippunsa, ollen FAO:n indeksillä mitattuna 237 pistettä. (Maaseudun tulevaisuus 1.6.2011.)

Elintarvikeyhtiöiden tavoitteena on saada kuluttajat maksamaan raaka-aineiden hinnannoususta johtuvat lisäkustannukset, mutta kauppa joutuu väkisinkin itse maksamaan osan kallistuvista raaka-ainekustannuksista. (Helsingin Sanomat 26.3.2011.)

EU-aikana tilaluku on laskenut 100 000:sta 64 000:een, mutta tilakohtainen pinta-ala on noussut 23 hehtaarista 35 hehtaariin. Jatkossa tilakoot tulevat todennäköisesti kasvamaan entisestään, kun pienimmät tilat lopettavat tuotantonsa ja viljelymaa myydään laajentaville tiloille.

Maataloustulon reaalikehitys indeksillä mitattuna oli 100 vuonna 1994 ja vuonna 2010 se oli 42. Vuonna 1994 maatalouden kokonaistulo oli 1 400 miljardia euroa ja vuonna 2009 se oli 820 miljardia euroa.

Maatalouden kokonaiskustannukset vuonna 1994 olivat 2 800 miljardia euroa ja vuonna 2009 ne olivat 3 400 miljardia euroa. Kustannuksista suurin menoerä vuonna 2009 oli koneet ja kalusto 757 miljardilla eurolla eli 22 prosentilla kokonaiskustannuksista. Toiseksi suurin menoerä oli muut kustannukset 637 miljardilla eurolla eli 18 prosentilla.

Vuonna 2006 – 2008 yrittäjän tuntipalkka oli 5,6 euroa ja vuoteen 2010 mennessä se oli laskenut 3,2 euroon. Työtuntiansion nostamiseksi tuottavuuskehitystä eli työtehokkuutta tulisi nostaa entisestään sen lisäksi että maatalousraaka-aineen tuottajahinta nousisi edes kohtuulliselle tasolle.

Vuonna 1994 maatalouden liiketoiminnan tappio oli 6 400 euroa, mutta vuonna 1995 se oli jo noin 13 000 euroa ja vuosien 2006 – 2008 aikana 22 000 euroa yritystä kohti. Koko EU-aikana tappiota yritystä kohti on kertynyt keskimäärin 250 000 euroa.

Lypsykarjatalouden kannattavuuskerroin vuonna 2008 oli 0,62. Sikatalouden kannattavuuskerroin vuonna 1994 oli 1,08, mutta vuonna 2008 se oli 0,25. Viljanviljelyn kannattavuuskerroin vuonna 1994 oli 1,00, mutta vuoteen 2008 mennessä se oli laskenut 0,25:een. Kannattavuuskerrointen

suunta näyttää olevan laskeva, joten niiden nostamiseksi tulee kehittää tehokkaampia, mutta kuitenkin vähemmän pääomaa sitovia työmenetelmiä ja toimintatapoja. Myös ammattitaitoisella erikoiskasvien viljelyllä ja luomutuotannolla saattaa olla kannattavuuskertoimia nostava vaikutus. OECD ja FAO ennustavatkin viljan ja öljykasvien reaalihintojen nousevan seuraavan 10 vuoden aikana 2000-luvun alkua korkeammalle.

Kuluttajahinnan jakautumista alan elintarvikealan eri toimijoiden välillä tarkasteltaessa teollisuus ottaa suurimman osuuden viljatuotteista, joista se otti vuonna 2007 39 %. Lihassa teollisuuden osuus oli 38 % ja meijeriteollisuuden osuus maitotuotteista 17 %. Jokaisessa tuoteryhmässä kaupan ja ravintolan yhteinen keskimääräinen osuus oli 20 – 25 %. Tuottajan osuus lihan kuluttajahinnasta on 20 %, maidon kuluttajahinnasta 30 % ja viljan kuluttajahinnasta 7 %. Kokonaisuudessaan suomalaisen maatalousraaka-aineen osuus Suomen markkinoilla on vain noin 10 %. Tammikuussa 2011 ruokahintaindeksi oli 231 ja vuonna 2000 vain 90, joten on odotettavissa, että ruokahintaindeksi nousee tulevaisuudessa vahvasti voiden olla 10 vuoden kuluttua esimerkiksi jopa 500. Tällä hetkellä puhutaan energia- ja finanssikriisistä, mutta ruuan hinnan kohotessa tulee väistämättä eteen myös ruokakriisi, jolloin nykyisen miljardin nälkäänäkevän ihmisen lisäksi 110 miljoonalla ei ole varaa jokapäiväiseen ruokaan.

LÄHTEET

- Elintarviketeollisuusliitto, ETL, Tietohaarukka 2010. Viitattu 19.5.2011.
<http://www.ruokatieto.fi/WebRoot/1037172/sisaltosivu.aspx?id=1173500>
- Kontro L. 2011. Indeksointia. Maaseudun tulevaisuus 25.2.2011.
- Maailmantalouden kasvu nostaa hintoja vielä tänä ja ensi vuonna. Maaseudun tulevaisuus 18.5.2011.
- Maanviljelijät tuottavat ruuan talkootyönä. Ypäjäläinen 6/2011.
- MTK. 2011. Maatalouspolitiikan seminaari, Helsinki 17.-18.3.2011.
- MTT, Taloustutkimus. 2002. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2002.
- MTT, Taloustutkimus. 2010. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010.
- Myllymäki P. 2011. Ruokaturvallisuutta vai kauppapolitiikkaa? Turun Sanomat 16.3.2011.
- Niittymaa V. 2011. Viljapörssien villi viikko päättyi tukevaan nousuun. Maaseudun tulevaisuus 21.3.2011.
- Niittymaa V. 2011. Kallis maissi nostaa vehnän hintaa maailmalla. Maaseudun tulevaisuus 11.4.2011.
- Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT. PTT-katsaus – Ruokakriisistä ruokaturvaan 2/2009.
- Päivittäistavarakauppa ry. PTY Päivittäistavarakauppa 2009 – 2010.
- Ruoka kallistuu tänäkin vuonna. Helsingin Sanomat 26.3.2011.
- STT, 2011. Elintarvikkeiden hinnat rajussa nousussa. Turun Sanomat 16.5.2011.
- Vainio A. 2011. Ruuan alkuperä kiinnostaa kuluttajaa. Maaseudun tulevaisuus 16.3.2011.
- Åberg J. 2011. Maatalouspolitiikan seminaari, Helsinki 17.-18.3.2011.

